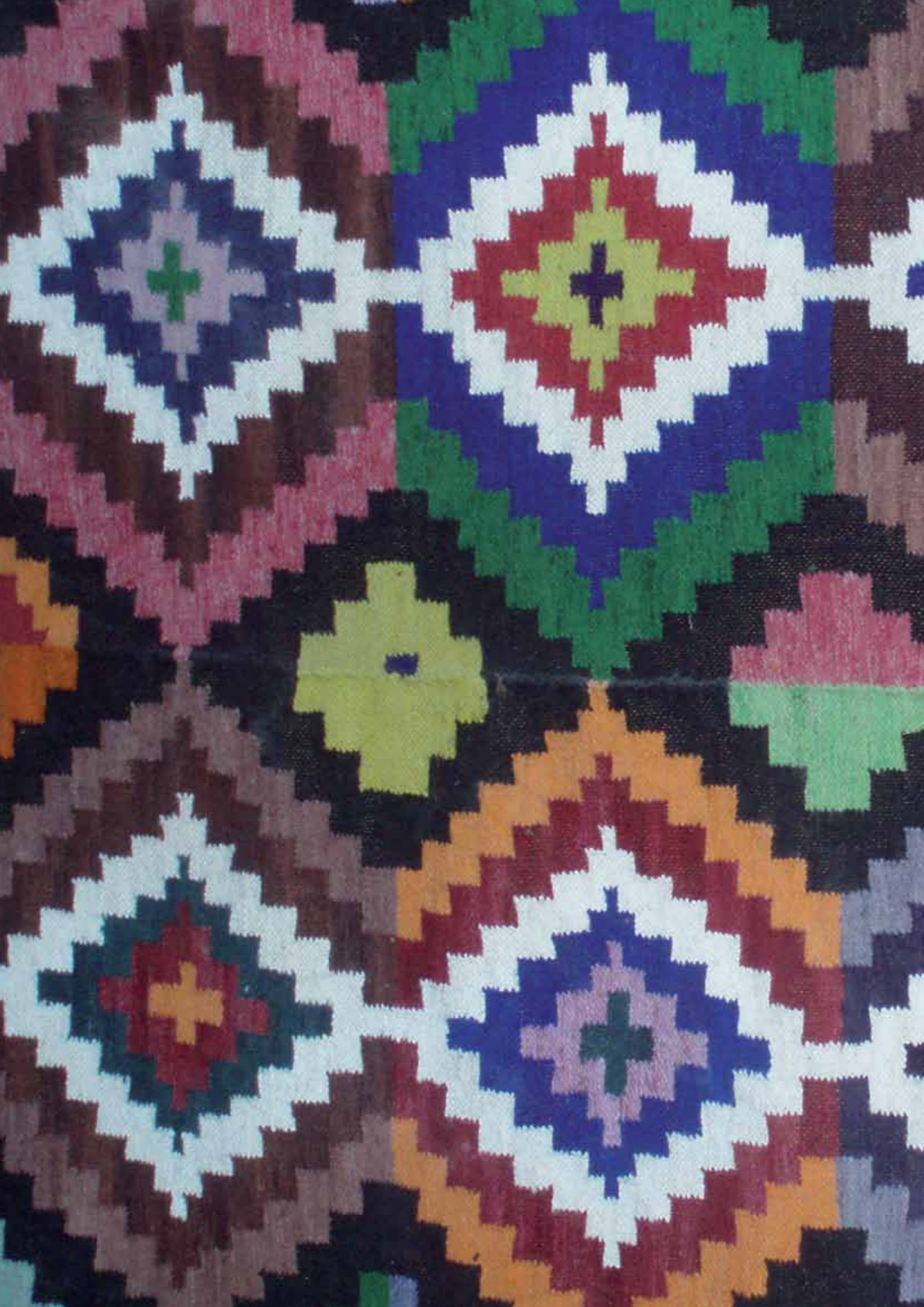

CHAKANA

08

Jaarverslag 2008

STICHTING CHAKANA

Jaarverslag 2008

Nederland: Stichting Chakana

Postadres: Postbus 14803, 1001 LH Amsterdam

Bezoekadres: Nieuwe Herengracht 29, 1011 RL Amsterdam

Tel: 0204273986

Kamer van Koophandel Amsterdam: 34223076

Bolivia: NGO Chakana

Calle Figueroa 736, edif.Camacho, piso 3, no.301, La Paz, Bolivia

Tel. 00591 (2)2457764

www.chakana.nl

Amsterdam, 2009

Inhoudsopgave

1. Stichting Chakana	9	4. Kenniscentrum LINCK	25
1.1. Geschiedenis		4.1 Resultaten 'Leren'	
1.2 Visie, missie, thematiek en strategie		4.2 Resultaten 'Informatie'	
1.3 Naam en logo		4.3 Resultaten 'Netwerken'	
1.4 Rechtsvorm en kantoor		4.4 Resultaten 'Capaciteitsopbouw'	
		4.5 Resultaten 'Kennis'	
2. Organisatie	13	5. Communicatie, marketing & PR	29
2.1 Structuur & bestuur		5.1 Goedesmaak.com	
2.2 Interne ontwikkelingen		5.2 Chakana Wiphala wijn	
2.2.1 Chakana Nederland		5.3 Website chakana.nl	
2.2.2 Chakana Bolivia		5.4 Nieuwsbrief	
2.2.3 Chakana Peru		5.5 Boliviaans feest	
2.3 Comité van Aanbeveling		5.6 Inzet Isolde Hallensleben als ambassadeur	
2.4 Medewerkers		5.7 Charity Dinner	
2.4.1 Medewerkers in Nederland		5.8 Subcommissie Fondswerving & MVO	
2.4.2 Medewerkers in Bolivia			
2.4.3 Medewerkers in Peru			
2.4.4 Capaciteitsopbouw & complementariteit			
2.4.5 Stagiairs			
3. Projecten	17	6. Complementariteit en financiering	35
3.1 Projecten in Bolivia		6.1 Complementariteit	
3.2 Beschrijving interventieregio's		6.1.1 Samenwerkingsverbanden	
3.2.1 Gemeente Chuma		6.1.2 Voorbeelden van de implementatie van de Strategie van Samenwerking	
3.2.2 Gemeente Puerto Acosta		6.2 Financiers	
3.2.3 Gemeente Achocalla		6.3 Sponsoring & Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen	
3.2.4 Gemeente Comanche		6.4 Particuliere giften	
3.3 Doorlopende projecten uit 2007			
3.3.1 Schoorstenen/kookplaatsen (chakacocinas) in Chuma			
3.3.2 Ramen in huizen			
3.3.3 Kassenbouw in Chuma			
3.3.4 Waterreservoirs (kotañas) in Piñani			
3.3.5 Sociaal-economisch onderzoek in Achocalla			
3.3.6 Nijverheidsproject fase 2 in Achocalla/Comanche			
3.3.7 Sociaal-culturele initiatieven			
3.4 Nieuwe projecten in 2008			
3.4.1 Nijverheidsproject fase 3 in Achocalla/Comanche			
		7. Vooruitblik op 2009	37
		8. Jaarrekening	39
		<i>Bijlages</i>	51

Voorwoord

In dit jaarverslag van Stichting Chakana (Nederland) met haar partnerorganisaties NGO Chakana in Bolivia en Peru over het jaar 2008 kunt u het resultaat lezen van de ontwikkelingsinitiatieven van de stichting bij de hooglandindianen in de Zuid-Amerikaanse Andes. In 2008 is flinke vooruitgang geboekt, zowel in Bolivia als in Nederland. Ook het verkrijgen van financiering van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor de periode 2009-2010 is het vermelden waard. Dit laatste succes is een erkenning van het werk en de werkwijze van Chakana en geeft de mogelijkheid om meer voortgang in de Andes te kunnen bewerkstelligen. Chakana kan daarmee blijven groeien in zowel budget, aantal projecten en in de mate van professionalisering.

In dit jaarverslag wordt beknopt verslag gedaan van de resultaten van 2008. Meer technische en inhoudelijke projectverslagen zijn op te vragen bij het Chakana kantoor in Amsterdam.

Namens het bestuur van Stichting Chakana

Jan van Zijl, voorzitter

1. Stichting Chakana

1.1. Geschiedenis

In 2002 is Chakana opgericht door twee Nederlanders en een Boliviaanse landbouwkundige. Het doel was het bijdragen aan de ontwikkeling van rurale afgelegen gebieden, zodat de bewoners opnieuw de keuzevrijheid zouden krijgen om op het platteland te kunnen blijven wonen. De focus lag primair op agrarisch-ecologische ontwikkelingsprojecten, zoals kassenbouw en irrigatie. Daarnaast voerde Chakana sociaal-economische activiteiten uit zoals capaciteitsopbouw (training) en de bouw van een nijverheidscentrum. Het uitgangspunt is altijd geweest dat er nauw wordt samengewerkt met de lokale bevolking.

Terwijl in Bolivia onderzoek werd uitgevoerd en op duurzame wijze meerdere projecten werden geïmplementeerd, groeide de organisatie in Nederland in vrijwillige mankracht en professionaliteit. Inmiddels zijn er rond de vijftieng (young) professionals die zich in Nederland inzetten op het gebied van beleid- en strategieontwikkeling, fondsenwerving, promotie, evenementen en voorlichting. Jaarlijks stuurt Chakana tenminste vier (onderzoeks)stagiairs naar Bolivia. Sinds 2007 heeft de Nederlandse directeur een dienstverband. Dit geldt ook voor de uitvoerend directeur in Bolivia (sinds 2006) en meerdere Boliviaanse (vooral Aymara) medewerkers in Bolivia.

In 2008 zijn voorbereidingen getroffen voor de oprichting van Chakana Peru begin 2009. Hiervoor zijn twee Peruaanse (Quechua) medewerkers aangenomen die de geplande projecten in 2009-2010 uit zullen gaan voeren.

Het concept van Chakana blijkt te werken. De succesvolle projecten die tot nu toe zijn uitgevoerd en de hoeveelheid organisaties die met Chakana willen samenwerken, zoals het Ministerie van Buitenlandse Zaken, zijn daar het bewijs van.

1.2 Visie, missie, thematiek en strategie

Stichting/NGO Chakana is een ontwikkelingsorganisatie met wortels in Nederland en in de Zuid-Amerikaanse Andes. Chakana richt zich op rurale ontwikkeling bij de hooglandindianen, op dit moment betreft dat de Aymara's in Bolivia en vanaf 2009 de Quechua's in Peru.

Visie

De laatste decennia zien steeds meer hooglandindianen zich genoodzaakt naar de stad te verhuizen. Daar zijn ze vaak veroordeeld tot armoede en discriminatie. Ze verliezen daardoor affiniteit met hun vertrouwde wereldbeeld, overgeleverde kennis en tradities. Stichting Chakana ziet een wereld voor zich waarin de hooglandindianen van de rurale gemeenschappen in het Andesgebergte niet langer in armoede en culturele verdrukking leven, en beschikken over verschillende overlevingsstrategieën die de basis vormen voor een proces van duurzame ontwikkeling. In deze visie op de wereld bezitten de rurale gemeenschappen een mix van traditionele en moderne (landbouw)kennis die de basis legt voor een onafhankelijk en duurzaam overleven. Hierdoor hebben de hooglandindianen vrijheid bij de keuze of ze naar de stad willen trekken of op het platteland willen blijven. In de globaliserende wereld zal er dan dus vrijheid zijn om de eigen tradities te behouden.

Missie

Chakana heeft als missie om bij te dragen aan een samenleving, waarin de hooglandindianen in staat zijn om op eigen wijze een duurzaam bestaan op te bouwen, met behoud van hun eigen culturele identiteit.

Thematiek

In de afgelegen streken van het Andesgebergte hebben de hooglandindianen vaak een zeer moeilijk en hard bestaan. Veel gebieden zijn moeilijk toegankelijk, waardoor de bevolking weinig toegang heeft tot sociale voorzieningen, informatie en de markt. Daarnaast hebben zij te maken met klimatologische omstandigheden, die gekenmerkt worden door extreme kou en langdurige droogte, afgewisseld met hevige regenval. Hierdoor kan slechts een beperkt aantal landbouwgewassen worden verbouwd. Hiervan zijn zij volledig afhankelijk, terwijl de kans op misoogsten groot

is. De recente klimaatveranderingen spelen hierbij een grote rol.

Slecht politiek bestuur op alle niveaus heeft de sociaal-economische situatie alleen maar erger gemaakt. Het gevolg van dit alles is een toenemende (tijdelijke en permanente) migratie van de hooglandbevolking naar –in het geval van Bolivia- de straatarme migrantenstad El Alto. Hier hebben zij eveneens weinig kansen, bovendien is de discriminatie van nieuwe inheemse migranten groot. De hooglandindianen bevinden zich echter helaas niet in de situatie om op het platteland te kunnen blijven overleven, in de door hen ervaren ‘aanwezigheid’ van hun voorvaderen, in hun land en met hun gebruiken.

De hooglandindianen die dicht bij de stad wonen, hebben over het algemeen een meer ruraal-urbane levenswijze opgebouwd. In veel gevallen is een deel van de familie als forens werkzaam in de stad. Hier verkopen ze landbouwproducten of vervullen ze laagbetaalde baantjes met onzekere inkomsten. Ondanks het feit dat deze migranten de stad vaak goed kennen, krijgen zij te maken met discriminatie en sociale uitsluiting.

Deze hooglandindianen participeren in de monetaire markteconomie, maar behoren hierbinnen tot de minst verdienende groep. Een van de oorzaken hiervan is het ontbreken van voldoende producten om te verkopen. Het ontbreekt hen aan startkapitaal en kennis van ondernemerschap. Daarnaast zijn er weinig ondernemers die manieren creëren om de financiële situatie in de dorpen te verbeteren.

Verbeterde landbouw en andere vormen van ondernemerschap kunnen een uitweg zijn uit de armoede.

Hoofdthema

De in de vorige paragraaf beschreven ontwikkelingen zijn het hoofdthema van Chakana: rurale ontwikkeling. Rurale ontwikkeling kan een oplossing bieden om de hooglandindianen weer de keuze te geven in hun dorp te blijven en daar een bestaan op te bouwen dan wel om weg te trekken. Het streven naar deze *keuzevrijheid* is de motivatie achter het werk van Chakana.

Vanuit de nadruk die Chakana in haar missie en visie legt op zowel een duurzaam bestaan, als op het uitdragen van de eigen culturele identiteit van de Aymara's, bestaat het hoofdthema rurale ontwikkeling voor Chakana uit drie subthema's: Sociaal-economische ontwikkeling; Bewustwording en opkomen voor rechten; Respect voor en uitdraging van de culturele identiteit.

Deze subthema's zijn uitgebreid uitgewerkt in het organisatiedocument ‘Wat doet Stichting Chakana’. Dit document is op te vragen bij het secretariaat.

Strategie

Uit de visie, missie en thematiek volgt de strategie die Chakana hanteert.

Geïntegreerde rurale ontwikkeling op het microniveau in vaak moeilijk toegankelijke gebieden is volgens Chakana de beste manier om de allerarmsten - en dat zijn de hooglandindianen zeer vaak - direct te bereiken. Een gedegen kennis van de hooglandcultuur is hierbij essentieel. Volgens Chakana kan duurzame rurale ontwikkeling in de wereld van de hooglandindianen in Zuid-Amerika alleen tot stand komen met inachtneming van de culturele tradities, gebruiken, waarden, normen en structuren van deze hooglandindianen. In de kennis van deze aspecten zit dan ook de kracht en de toegevoegde waarde van Chakana.

Deze kennis wordt gegenereerd en verspreid via academisch onderzoek, praktisch vooronderzoek, financiering en uitvoering van projecten gericht op rurale ontwikkeling in Bolivia, Peru en mogelijk in de toekomst andere Andeslanden. Chakana besteedt daarbij aandacht aan bewustwordingsactiviteiten in Nederland en Bolivia over de cultuur en problematiek van de hooglandindianen in de Andes. Ondersteunend hierbij zijn promotie- en marketingcampagnes, fondsenwerving en het appelleren aan maatschappelijk verantwoord ondernemen in Nederland.

Binnen de Andesgemeenschap neemt de vrouw een rol in als hoeder van de familie en van het land. De duurzaamheid van een project hangt daarom nauw samen met het betrekken van de vrouw bij de

training en projectuitvoering. Het versterken van de rol van de vrouw binnen de gemeenschap heeft aparte aandacht voor Chakana.

Daarnaast zoekt Chakana naar complementariteit met andere organisaties, gemeenten en overheid. Door onderlinge communicatie en afstemming kan een gezamenlijke regionale planning ontstaan, die veel effectiever is dan wanneer iedere partij afzonderlijk werkt. Om die reden nodigt Chakana bij het betreden van een nieuwe regio de andere actieve actoren in een projectregio uit voor afstemming en overleg.

1.3 Naam en logo

De naam Chakana verwijst naar een eeuwenoud inheems symbool, dat tegenwoordig nog steeds gebruikt wordt door de hooglandindianen om hun etnische wortels uit te drukken in rituelen, feesten, versieringen en handwerk. Dit symbool is de chakana, dat de stichting ook als logo gebruikt.

Het chakana-symbool verwijst naar een kosmische wereldvisie, waarin complementariteit, correspondentie en balans centraal staan. Het symbool heeft de vorm van een gelijkbenig kruis waarin het middelpunt de verbindende factor is. Het symbool betekent letterlijk brug, verbinding.

Chakana probeert de positie in het midden van de chakana in te nemen: een bemiddelaar tussen rijkdom en armoede, stad en platteland, overheid en dorpen, Nederland en de Andes, beleid en praktijk, succes en falen, overleven en sterven. Dus het zoeken naar een voortdurende balans. De correspondentie en complementariteit zijn vertegenwoordigd in de verschillende culturele en professionele achtergronden van het Andino-Nederlandse team.

1.4 Rechtsvorm en kantoor

In Nederland is Chakana geregistreerd als stichting. De contactpersoon is Hilvert Timmer, oprichter en directeur van Chakana Nederland. In Nederland had Chakana in 2008 geen kantoor. Het contactadres was Lange Herenstraat 111, 2011 LK Haarlem. Alle vrijwilligers werkten vanuit huis.

Vanaf 1 januari 2009 zal Stichting Chakana een kantoor betrekken aan de Nieuwe Herengracht 29, 1011 RL Amsterdam. (Kamer van Koophandel Amsterdam: 34223076)

Chakana beschikt over een ANBI verklaring (Algemeen Nut Beogende Instelling) van de Nederlandse Belastingdienst.

In Bolivia is Chakana geregistreerd als NGO. De contactpersoon is Hernán Huaycho Pacajes, oprichter en uitvoerend directeur van Chakana Bolivia. Het kantoor is gevestigd aan Calle Figueroa 736. Een nieuw gebouw in het centrum van La Paz waar Chakana Bolivia met vier kantoorruimtes het jaar begon en aan het einde van het jaar zes ruimtes in gebruik heeft.

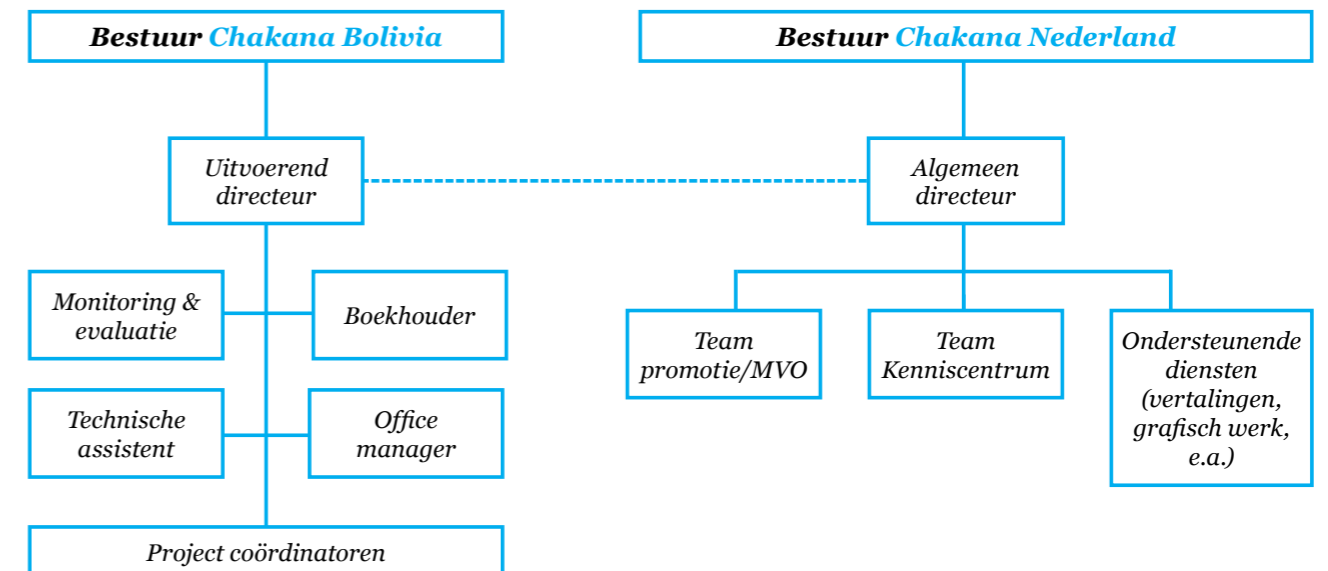
Registro Único Nacional de ONG: 1443
Resolución Prefectural: 326
Numero de Identificación Tributaria (NIT): 10033855023

Chakana Peru is officieel nog niet opgericht aangezien de statuten en rechtsvorm nog niet definitief zijn goedgekeurd. De rechtsvorm zal een ‘civiele associatie’ worden, hetgeen in Peru gebruikelijk is voor ontwikkelingsorganisaties en hetgeen gelijk staat aan registratie als een NGO.

2. Organisatie

2.1 Structuur & bestuur

Het bestuur van Chakana Nederland is onbezoldigd en actief. De bestuursleden beschikken allen over specifieke expertise en hebben ieder focus op bepaalde beleidsgebieden binnen het bestuur.

Leden van het bestuur

<u>Naam</u>	<u>Functie</u>	<u>Focus binnen bestuur</u>	<u>Functie buiten Chakana</u>
Jan van Zijl (1952)	Voorzitter	Organisatie opbouw & inzet netwerk	Voorzitter MBO-Raad, oud-voorzitter RWI, oud-lid Tweede Kamer
Pascal Spruit (1979)	Penningmeester	Financieel beheer	Business controller bij BCD Travel
Heidi van Hoof (1977)	Secretaris	Strategie & ontwikkeling	OS-consultant bij EEPA, oud-beleidsmedewerker Oxfam-Novib
Ella Kalsbeek (1955)	Algemeen lid	Juridische aspecten & inhoudelijke reflectie	Voorzitter ALTRA, oud-lid Tweede Kamer
Sylvia van der Berg (1966)	Algemeen lid	Reflectie op projecten	Projectmedewerker Wilde Ganzen, Boliviaanse nationaliteit
Joost van Rooy (1978)	Algemeen lid	Promotie & fondswerving bedrijfsleven	Communicatie strateeg Ogilvy

In Bolivia is Chakana geregistreerd als de zelfstandige NGO Chakana. Chakana Bolivia beschikt ultimo 2008 over een functionerend eigen bestuur, waarin het bestuur van Chakana Nederland een minderheidsbelang

heeft (Heidi van Hoof functioneerde in beide besturen). Het bestuur van Chakana Nederland was derhalve ultimo 2008 niet meer het overkoepelende orgaan dat zowel Chakana Nederland als Chakana Bolivia bestuurt.

2.2 Interne ontwikkelingen

2.2.1 Chakana Nederland

Het contract van de directeur is in 2008 met één dag uitgebreid naar 0,8 fte. Daarnaast heeft eind 2008 een sollicitatieronde plaatsgevonden op basis waarvan per 1 januari 2009 een parttime 'coördinator Nederland' is aangenomen die een deel van de functies van de directeur over zal nemen vanwege zijn werkzaamheden bij de partnerorganisaties in de Andes.

De zomermaanden zijn voor een groot deel besteed aan het schrijven van het tweejarplan en de financieringsaanvraag voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit heeft tot een succesvolle financiering geleid, waarna tijd is besteed om de activiteiten voor de komende twee jaren te plannen en voor te bereiden. De directeur heeft opnieuw tweemaal twee maanden bij de partnerorganisaties in Bolivia en Peru doorgebracht in het kader van training, aansturing, monitoring en planning.

Het team PR/promotie/MVO heeft in 2008 haar vrijwilligers uitgebreid en heeft een actief programma uitgevoerd. De resultaten van het team LINCK zijn achtergebleven bij de verwachting, doordat het team werd uitgedund vanwege andere verplichtingen door de vrijwilligers. Tenslotte heeft een vrijwilliger in 2008 de functie van vrijwilligerscoördinator op zich genomen en invulling gegeven.

2.2.2 Chakana Bolivia

Vanwege de toegenomen hoeveelheid activiteiten is de organisatie van Chakana Bolivia in 2008 gegroeid. Met deze toegenomen capaciteit kon beter worden gestuurd op een gedegen projectuitvoer binnen het gestelde tijdsplan. Daarnaast was er een ontwikkeling in de kwaliteit van de monitoring en evaluatie door het aannemen van een Boliviaanse expert op de nieuwe functie 'medewerker monitoring'. Hierdoor moet de rapportagekwaliteit aan directie en bestuur in Nederland worden verbeterd.

Gezien de wens om de kwaliteit van de output en van de medewerkers te verbeteren is een Capaciteitsopbouw plan opgesteld. Hierin is gedefinieerd op welke capaciteiten de verschillende medewerkers trainingen kunnen gaan volgen. De directeur van Chakana Nederland heeft daarnaast verschillende trainingen gegeven, vooral op het gebied van planning, leiderschap, logframes en rapportage.

Door de ervaringen en geleerde lessen van de afgelopen jaren verfijnt Chakana Bolivia steeds verder haar interventiestrategieën en -methoden.

Het team breidt zich verder uit, waardoor het personeel specifiek op taken ingezet kan worden. Kortom, de organisatie is in 2008 opnieuw gegroeid in zowel personele bezetting, omvang van de activiteiten en in de mate van professionaliteit.

2.2.3 Chakana Peru

In mei is de directeur van Chakana Nederland naar Cusco, Peru, gereisd om de oprichting van Chakana Peru voor te bereiden. Daarbij heeft hij mogelijke projectgebieden bezocht en heeft constructieve contacten gelegd met de Nederlands/Peruaanse Stichting HoPe en onderzoeksinstituut Centro Bartolomé de las Casas (CBC). In november/december heeft de directeur twee Peruaanse Quechua medewerkers aangetrokken die de functie van 'landbouwkundig technicus' en de parttime functie van 'uitvoerend directeur' op zich nemen. Vanaf 1 januari 2009 zullen zij zich bezig houden met de officiële oprichting van de stichting en met het plannen van participatief onderzoek en een groentekassenproject. Er zijn samenwerkingsovereenkomsten getekend met stichting Hope en met onderzoeksinstituut CBC.

In 2009 start Chakana Peru officieel met Miguel Ángel Torres Farfán (foto) als directeur.

2.3 Comité van Aanbeveling

De leden van het Comité van Aanbeveling hebben een achtergrond in de politiek, het bedrijfsleven, de ontwikkelingssector en het onderwijs. De functie van het Comité bestaat uit het periodiek verstrekken van advies indien gewenst, de inzet van hun netwerk en het wekken van vertrouwen bij externe partijen. Het Comité van Aanbeveling bestaat uit:

- Doekle Terpstra: voorzitter ICCO, voorzitter HBO-Raad, oud-voorzitter CNV
- Alexander Rinnooy Kan: voorzitter Sociaal-Economische Raad (SER)
- Hans Dijkstal: oud-minister Binnenlandse Zaken (VVD)
- Marius Varenkamp: voorzitter Kamer van Koophandel Haaglanden

2.4 Medewerkers

2.4.1 Medewerkers in Nederland

Het personeelsbestand van Chakana Nederland telt in 2008 één persoon, te weten de directeur Hilvert Timmer. De functie is tijdens het jaar uitgebreid van 0,6 naar 0,8 fte. Eind 2008 heeft een sollicitatieprocedure plaatsgevonden voor de functie 'coördinator Nederland' (0,6 fte) welke in 2009 zal ingaan. Deze functie is in het leven geroepen vanwege het feit dat de directeur in de periode 2009-2010 voor 9 maanden per jaar bij de partnerorganisaties aan het werk zal zijn op het gebied van capaciteitsopbouw.

“Mijn mening over Chakana in het algemeen is dat het een instituut is dat in de meest noodlijdende gemeenschappen van Bolivia en Peru werkt en wil werken. Chakana is één grote familie waaraan alle partnerorganisaties actief deelnemen met de gedachte van een gemeenschappelijke inspanning in de Andes om tot ontwikkeling en culturele herwaardering te komen.”

Miguel Ángel Torres Farfán, directeur Chakana Peru

Chakana Nederland draait vooral op de inzet van vrijwilligers. Het werk van de vrijwilligers wordt gecoördineerd door de directeur en verschillende teamleiders. Er zijn informele ontmoetingen georganiseerd en de onderlinge communicatie tussen de vrijwilligers is verbeterd door de introductie van een interne nieuwsbrief. Naast de bestuursleden en stagiairs/onderzoekers hebben in 2008 ongeveer twintig vrijwilligers hun expertise en tijd ingezet om de activiteiten van Chakana mogelijk te maken.

2.4.2 Medewerkers in Bolivia

In Bolivia waren in 2008 zes medewerkers in vaste dienst. Dit betreft de volgende functies: uitvoerend directeur, boekhouder, medewerker monitoring, hoofd administratie, office manager, technisch assistent. Behalve de boekhouder (parttime) zijn alle functies fulltime. De functie voor medewerker monitoring is nieuw en is per 1 mei opgevuld. Daarnaast waren vier projectcoördinatoren tijdelijk in dienst, met acht tijdelijke trainers voor het nijverheidsproject. Dit brengt het totaal op 18 (tijdelijk) betaalde krachten in 2008.

2.4.3 Medewerkers in Peru

Sinds begin december zijn twee medewerkers in dienst bij Chakana, voorlopig betaald door Chakana Nederland. De uitvoerend directeur heeft een parttime functie, de landbouwkundig technicus is fulltime in dienst.

2.4.4 Capaciteitsopbouw & complementariteit

Professionaliteit kan alleen worden bereikt met investering in de ontwikkeling van het menselijk kapitaal. Om die reden is de algemeen directeur tweemaal twee maanden aan het werk geweest bij en met het Boliviaanse en Peruaanse team. Hier heeft hij verschillende cursussen gegeven, zoals leiderschap, management, tekstschrijven, effectief rapporteren en het gebruik van logframes. Daarnaast heeft de directeur zelf cursussen gevolgd in Nederland, waaronder een managementcursus bij De Baak (gesponsord) en trainingen ter voorbereiding op de ministeriële financieringsaanvraag (MFS), via het Innovatieplatform voor 'jonge & vernieuwende' organisaties en via trainingsinstituut SPARK. Vrijwilligers van Chakana hebben bij hun eigen organisaties hun expertise uitgebreid, en via trainingen bij Impulsis.

Chakana maakt deel uit van het Innovatieplatform voor 'jonge & innovatieve organisaties', gericht op capaciteitsopbouw, kennisuitwisseling binnen de sector en een actieve dialoog met het ministerie. Zo wordt de complementariteit

van de ontwikkelingsinspanningen vergroot. Complementariteit in het algemeen is onderdeel van de strategie van Chakana, zoals is toegelicht in paragraaf 1.2 en 6.1.

2.4.5 Stagiairs

Chakana Nederland heeft in 2008 vier stagiairs verwelkomd van het Instituut voor Tolken/Vertalers (ITV). De stagiairs werken thuis en vertalen voor hun eindwerk verschillende artikelen, een boek, projectvoorstellen, financieringsaanvragen en jaarverslagen vanuit het Nederlands naar het Spaans en vice versa.

In 2008 zijn opnieuw stagiairs en onderzoekers naar de Boliviaanse partnerorganisatie uitgezonden. Het doel hiervan is om hen te ondersteunen en om verdiepend onderzoek te doen ten bate van het werk van Chakana. Tegelijkertijd biedt dit een leerplek aan de stagiairs en onderzoekers zelf. De samenwerking met de onderwijsinstellingen, onderzoeksinstituten en digitale platforms in Nederland en daarbuiten heeft

gezorgd voor geschikte kandidaten. Het is gebleken dat er een groot animo bestaat om bij Chakana Bolivia te werken. Hierdoor ontstond de luxe dat we kritisch konden zijn bij de selectieprocedure. Dit heeft geleid tot uitzending van drie stagiairs en drie onderzoekers.

Stagiairs

- Nederlandse student IDS aan de Universiteit van Wageningen; stage september 2007-januari 2008
- Nederlandse student Politieke Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam; stage januari-april 2008

Vrijwilligers:

- Nederlandse commercieel econoom; marktonderzoek van oktober 2007-februari 2008
- Nederlandse landinrichter/recreatiedeskundige; vrijwilliger van september-december 2008
- Nederlandse sociaal geografie; organisatie 3e symposium van augustus-december 2008

3. Projecten

3.1 Projecten in Bolivia

De activiteiten van Chakana worden in Bolivia steeds bekender, tot buiten de streken waar de organisatie actief is. Omdat de werkwijze en het type projecten goed aansluiten bij de regionale en lokale behoeften, ontvangt de NGO jaarlijks veel aanvragen uit verschillende gemeenten en gemeenschappen in het departement La Paz.

Vanuit financieel-organisatorisch oogpunt kan de NGO niet alle aanvragen honoreren. Daarnaast is vanuit strategisch perspectief bepaald dat de NGO gedurende maximaal vijf jaar in een gemeenschap actief kan zijn. Daarna verplaatst ze haar activiteiten naar andere gemeenschappen. Op die manier wordt een mogelijke afhankelijkheid vermeden. In 2008 heeft de NGO zich vooral gericht op de gemeenten Chuma, Puerto Acosta, Achocalla en Comanche. Dit zijn allemaal hoog gelegen regio's (> 4.000 m) in de provincie La Paz. Met name in de gemeente Achocalla is de eerste stap gezet naar een geïntegreerd ruraal ontwikkelingsbeleid voor de hele regio.

In 2008 is maar een enkel nieuw project opgestart, te weten het 'Nijverheidsproject fase 3'. Verder heeft de NGO zich ingespannen om de lopende projecten die vóór 2008 zijn begonnen zo goed mogelijk uit te voeren.

De volgende projecten zijn in 2008 geïnitieerd, nog in uitvoering of afgerond:

Gemeente Chuma:

1. Schoorstenen/kookplaatsen
2. Ramen in huizen
3. Kassenbouw

Gemeente Puerto Acosta:

4. Waterreservoirs

Gemeente Achocalla:

5. Sociaal-economisch onderzoek
6. Sociaal-culturele initiatieven
7. Nijverheidsproject fase 2
8. Nijverheidsproject fase 3

Gemeente Comanche:

- 7b. Nijverheidsproject fase 2
- 7b. Nijverheidsproject fase 3

3.2. Beschrijving interventieregio's

3.2.1 Gemeente Chuma

De gemeenschappen waar Chakana werkt in de gemeente Chuma zijn ver weg, moeilijk bereikbaar, en gelegen tussen 4.200 en 4.700 meter. De bewoners zijn zeer arm en leven voornamelijk op traditionele wijze. Het is moeilijk om in deze streek te overleven, vanwege het harde klimaat, de koude, de hoogte, de vele misoogsten en het gebrek aan basisvoorzieningen als scholing en gezondheidszorg. De bewoners proberen te overleven van de aardappelteelt en veeteelt (lama's) en doen aan ruilhandel. De dorpen bestaan doorgaans uit maximaal 30 families. Economische ontwikkeling zal hier nooit op grote schaal mogelijk zijn, maar Chakana spant zich in om tenminste de voedselzekerheid te garanderen.

3.2.2 Gemeente Puerto Acosta

De gemeente Puerto Acosta grenst aan het Titicacameer en aan de grens met Peru. De omgeving is bergachtig, met als gevolg dat het regenwater in de omgeving direct de dalen instroomt. De dorpen die op de hellingen liggen lijden daardoor aan hevige erosie van de landbouwgrond en hebben een gebrek aan water voor irrigatie. Hierdoor is de landbouwproductie voor zelfvoorziening en handel laag.

De jonge mensen in de regio zijn zeer gemotiveerd om de opbrengst van hun percelen te vergroten, zodat ze niet naar de stad hoeven te trekken. Het werken aan waterbeheersing is daarom van groot belang om voedselzekerheid te garanderen en economische ontwikkeling te stimuleren.

3.2.3 Gemeente Achocalla

De streek Achocalla ligt tussen 3.400 en 4.000 meter en is gelegen naast de stad El Alto / La Paz. De bevolking heeft weinig financiële middelen om goed te overleven, met name op de hoogvlakte. Men is met name afhankelijk van de landbouw en van laagbetaalde baantjes in de stad. Door de aanwezigheid van de stad is er niettemin een grote potentiële markt voor de verkoop van producten die in Achocalla geproduceerd kunnen worden.

Toch komt de economische ontwikkeling niet op gang; dit vanwege gebrek aan middelen om te investeren en een gebrek aan kennis op het gebied van ondernemerschap en betere landbouwmethoden. Op de hoogvlakte is de limiterende factor vooral het chronische gebrek aan water voor irrigatie. Chakana werkt al langer in

deze streek met irrigatie- en nijverheidsprojecten. Verschillende dorpen hebben aangegeven dat ze hopen dat er op een grotere schaal projecten kunnen worden uitgevoerd die hen meer economische impulsen geven.

3.2.4 Gemeente Comanche

De gemeente ligt op de hoogvlakte op 2,5 tot 4 uur rijden van La Paz. De bevolking heeft weinig financiële middelen of mogelijkheden om deze te verwerven. In sommige dorpen werken de mannen in de steenhouwerijen of leven ze van de veeteelt, terwijl de vrouwen iets bij proberen te verdienen met handwerk en akkerbouw. De hoogvlakte is droog en vlak, transport naar de dorpen is er maar heel weinig. Mogelijkheden tot economische ontwikkeling zijn daarom zeer schaars. De vrouwen van negen dorpen hebben zich verenigd in een vrouwenorganisatie. Op eigen initiatief en met eigen middelen werken ze al tien jaar lang met veel plezier op een aantal weefgetouwen. De producten worden voor eigen gebruik gemaakt en bestaan uit traditionele kledingstukken en ontwerpen.

Ook de afgelegen regio Comanche ligt hoog en is droog en vlak.

3.3 Doorlopende projecten uit 2007

3.3.1 Schoorstenen/kookplaatsen (chakacocinasin Chuma – 87% gereed)

Vanwege de slechte invloed van rook die in de huizen blijft hangen op de gezondheid van vooral de vrouwen en kinderen heeft Chakana een project ontwikkeld waarbij schoorstenen en nieuwe kookplaatsen worden gebouwd in 300 huisjes in de regio Chuma. De vrouwen van tien gemeenschappen hebben dit project bij Chakana aangevraagd.

In augustus 2006 is dit project van start gegaan, waarbij een eerste voorbeeldschoorsteen werd gebouwd met vertegenwoordigers van zeven gemeenschappen. Deze trainers (vertegenwoordigers) konden vervolgens hun dorpingen voorlichten over hoe de schoorstenen gebouwd dienen te worden, en tevens ondersteuning bieden. Chakana zorgde voor een ontwerp, een expert (Aymara) uit een andere regio en voor bouw materiaal.

De eerste fase, de bouw van 150 schoorstenen, is in 2007 afgerond. De tweede fase van het project betreft de bouw van de tweede 150 schoorstenen. Hier is in 2008 aan gewerkt in de resterende gemeenschappen die bij het project zijn betrokken. In tegenstelling tot de planning is het project aan het einde van 2008 nog niet helemaal afgerond. De uiteindelijke productie zal uitkomen op 87% van de planning. In een aantal gemeenschappen bleek de belangstelling voor dit project te laag.

Aanvang project: augustus 2006

Duur project: 24 maanden,

uitloop tot 31 maanden

Doelgroep: 285 families in 10 gemeenschappen

Financiers: NCDO (50%), Chakana (50%)

3.3.2 Ramen in huizen – 86% gereed

Halverwege 2007 is het project van de schoorstenen/kookplaatsen (zie 3.2.1) uitgebreid met de component 'ramen'. De vrouwen hebben aangegeven dat ze blij zijn met de nieuwe kookplaatsen, want deze zijn veel effectiever, maar dat het koken verder nog vergemakkelijkt kan worden door licht in de huizen toe te laten.

Chakana heeft in 2007 positief op deze aanvraag gereageerd. De ramen worden pas geïnstalleerd wanneer de schoorstenen/kookplaatsen zijn afgebouwd. Om die reden lopen beide projecten ongeveer in gelijke pas. Dit heeft er toe geleid dat eind 2008 243 (86%) van de 285 ramen zijn geplaatst.

Aanvang project: juni 2007

Doelgroep: 285 families

in 10 gemeenschappen

Financier: Stichting Haella (28%),

Chakana (72%)

3.3.3 Kassenbouw in Chuma – 45% gereed

Om de voedselzekerheid in de regio Chuma aan te pakken, is eind 2007 een project gestart dat in drie jaar tijd aan 200 families de gelegenheid moet geven om zelfstandig in een gevarieerd en uitgebreid voedseldieet te voorzien. Het project houdt in dat er 200 groentekassen worden gebouwd, waarna gedurende een jaar agrarische training in de ecologische productie van groenten wordt gegeven. Vervolgens wordt gedurende negen maanden elke twee maanden een controle uitgevoerd.

Het project was gepland in acht gemeenschappen in de gemeenten Chuma en Aucapata. In deze streek heeft Chakana in het verleden al 50 kassen gebouwd in twee gemeenschappen, een zeer succesvol project. Gezien de omvang van het project is Chakana het project gestart in de gemeente Chuma. Een landbouwkundig technicus (Aymara) van Chakana is het grootste deel van de tijd ter plekke verbleven, met een (Aymara) assistent uit de regio.

Elke deelnemende familie bouwt zelf een eigen kas, waarna Chakana de materialen levert die niet in de omgeving zijn te vinden. Hierbij behoort o.a. het landbouwplastic voor het dak, gereedschap en de Californische Rode Worm die zorgt voor ecologische mest. De technische assistentie bestaat uit het verbeteren van de grond en de uitleg over het gebruik van de gewassen. De training en monitoring van het gebruik van de gewassen gaat tenminste twee oogstcycli door.

Er zijn in 2008 79 kassen gebouwd en aan evenzo vele families is training gegeven. Om de duurzaamheid van het project te verzekeren, zijn binnen elke gemeenschap alle families getraind in het bouwen van de kas en in het verbouwen van groenten. Als onderdeel hiervan heeft de technicus van Chakana een intensieve opleiding aan twee lokale trainers per gemeenschap verzorgd. Zij hebben ondersteuning kunnen bieden bij specialistische vragen van hun dorpsgenoten wanneer de technicus van Chakana niet aanwezig was. In elk dorp zijn werkcoöperaties opgericht die zorg hebben gedragen voor de geleverde materialen en deze onder de deelnemende families verdelen. Daarnaast is een spaarcomité opgericht dat er voor zorgt dat een kleine deel van de verkoopopbrengsten wordt gespaard voor de toekomstige vervanging van het landbouwplastic van de kassen. Dit zijn concrete projectresultaten.

Desalniettemin is er vertraging opgetreden ten opzichte van de oorspronkelijke planning. De redenen hiervoor zijn: (1) Een slechte oogst, waardoor veel kleine boeren elders in Bolivia geld moesten gaan verdienen; (2) Een aantal gemeenschappen raakten hun belangstelling kwijt. Andere belangstellenden zijn daarvoor in de plaats gekomen. Uiteindelijk zijn 175 kassen gebouwd tegen iets hogere kosten.

Aanvang project: augustus 2007

Duur project: 36 maanden

Doelgroep: 175 families in 6 dorpen in de gemeente Chuma, 3 dorpen in de gemeente Ayata, 2 dorpen in de gemeente Puerto Acosto en 1 in de gemeente Achocalla.

Financiers: J. Bosco Fonds (24%), Nacht van de Fooi (20%), NCDO (17%), Wilde Ganzen (11%), Oxfam-Novib/LINKIS (24%)

Raampjes brengen licht in de huizen, wat het koken gemakkelijker maakt.

Groentekassen zorgen in het onvruchtbare Chuma voor meer voedselzekerheid.

Waterreservoirs (kotañas) zijn ook in de regio Piñani hard nodig om het snel wegvloeiende water op te vangen ten behoeve van irrigatie.)

Gevraagd en ook gekregen: een echte graafmachine voor het zwaardere graafwerk.

3.3.4 Waterreservoirs (kotañas) in Piñani – 45%

In het dorp Piñani in de gemeente Puerto Acosta is al sinds 2006 de bouw van 50 waterreservoirs gepland, met als doel om regenwater op te vangen voor irrigatie. Het probleem in dit dorp is dat het op een berghelling ligt, waar het regenwater gedurende drie maanden naar beneden stroomt, terwijl het de rest van het jaar droog is. Niet alleen veroorzaakt dit hevige erosie van de landbouwgrond, ook kan het regenwater niet behouden blijven voor irrigatie van de velden. Hierdoor blijft de productie laag, evenals de inkomsten van de dorpingen. Er wonen veel jongeren in Piñani die bereid zijn om dit probleem aan te pakken en hun inkomsten te verhogen. Maar zij beschikken niet over het geld en de middelen om dit te verwezenlijken. Om die reden ontving Chakana de vraag om een oplossing aan te dragen. Een professionele aanpak met betere middelen was vereist.

Volgens de planning had dit project in 2007 uitgevoerd en afgerond moeten zijn in samenwerking met de regionale overheid. Chakana beschikt over een samenwerkingscontract waarin staat dat de gemeentelijke overheid voor dit project een graafmachine ter beschikking zou stellen. Gezien de hoeveelheid noodzakelijk graafwerk gaat het hier om een groot geldbedrag. Tot op de dag van vandaag bestaan er echter grote interne problemen binnen de gemeentelijke overheid, waardoor het contract niet kan worden nageleefd. Het jaar 2007 heeft Chakana daarom besteed aan het zoeken naar financiering voor de aanschaf van een graafmachine. In 2008 is het gelukt om deze

graafmachine aan te schaffen. Op 1 oktober is de graafmachine ritueel ingewijd volgens traditioneel Boliviaans gebruik. In het vierde kwartaal van 2008 is het project dus uiteindelijk van start gegaan met het doen van de technische bepaling van de grondsoort en de locatie van de reservoirs. Eind 2008 zijn de eerste 20 waterreservoirs gegraven.

Aanvang project: november 2008 (eerste planning augustus 2006)

Doelgroep: 45 families in twee dorpen, gemeente Puerto Acosta en gemeente Achocalla

Financiers (incl. aankoop graafmachine & onderhoud): Stichting Gympie (20%), NCDO (52%), Chakana (28%)

Nieuwsflits van 07-02:

Bij het jaarlijkse festijn Alasitas in La Paz worden kleine modellen verkocht van al hetgeen je in het nieuwe jaar hoopt te vergaren, zoals bankbiljetten, auto's, huizen en partners. Je kunt het zo gek niet bedenken. Omdat Chakana in 2008 de beschikking over een graafmachine hoopt te krijgen om zo haar irrigatieprojecten uit te breiden, heeft Chakana Bolivia vast een model aangeschaft. Zo klein, en toch zo beloftevol.

3.3.5 Sociaal-economisch onderzoek in Achocalla – 100%

Voorafgaand aan het opzetten van projecten voert Chakana altijd een participatief onderzoek uit om de behoeften en potenties van een regio in kaart te brengen. Om tegemoet te komen aan de strategische wens om een integraal ontwikkelingsbeleid voor de gemeente Achocalla te ontwerpen, is van halverwege 2007 tot begin 2008 een groot participatief onderzoek in 14 gemeenschappen van Achocalla uitgevoerd. De inzet was probleemdiagnose en projectidentificatie. Hieruit zouden concrete aanbevelingen voor potentievolle projecten volgen, met als doel de leefsituatie van de inheemse bevolking te verbeteren. Het type projecten met slagingskans kon variëren van thema's als irrigatiekanalen, toerisme, microkredieten voor kleine ondernemers, nijverheidscentra tot aan de bouw van groentekassen. De bewoners van de 14 gemeenschappen hebben allen geparticipeerd, waardoor een getrouw beeld kon ontstaan van de behoeften en potenties van elk dorp.

Per 1 juli 2007 is dit sociaal-economische onderzoek gestart door een internationaal onderzoeksteam bestaande uit twee Bolivianen, een Spanjaard en twee Nederlanders. Het team heeft zich verdiept in de huidige bestaansstrategieën en inkomensgenererende methoden. Ook heeft het de markt in de stad bestudeerd om zo de mogelijkheden te leren kennen waarmee de economische situatie in Achocalla een impuls kan worden gegeven.

Begin februari 2008 is het onderzoek afgerond en zijn de volgende wensen van de bevolking genoteerd:

1. Water voor irrigatie op de hoogvlakte van Achocalla (7 dorpen)
2. Training in landbouwmethoden en milieubehoud (10 dorpen)
3. Toeristisch circuit (4 dorpen)

De eerste twee projectplannen zijn in de financieringsaanvraag voor 2009-2010 opgenomen en zijn nog in 2008 door het Ministerie van Buitenlandse Zaken gehonoreerd. Voor het derde plan zag Chakana vooralsnog geen mogelijkheid. Begin november is in Achocalla met de Chakana directie gevierd dat de financiering voor de irrigatieprojecten is gehonoreerd. Hierbij waren 250 mensen uit veertien gemeenschappen aanwezig. De gemeente heeft publiekelijk verklaard financieel bij te willen dragen.

Duur project: juli 2007 – februari 2008

Doelgroep: 600 families in 14 gemeenschappen in de gemeente Achocalla

Financier: Chakana (100%)

3.3.6 Nijverheidsproject fase 2 in Achocalla/Comanche – 66% gereed

Na het afronden van de eerste fase van het project, de bouw van het nijverheidscentrum (zie 3.2.1), is Chakana in augustus 2007 begonnen aan de uitvoer van de tweede fase. Dit betrof de aanschaf van weefgetouwen en het opstarten van cursussen in textielnijverheid en micro-ondernemerschap bij de vrouwenorganisatie *Asociación de Mujeres de Achocalla 24 de Octubre* in de gemeente Achocalla. Hiermee kon de cursus textielonderwijs daadwerkelijk beginnen. De ervaren NGO Gregoria Apaza werd ingeschakeld om het trainingsprogramma voor de vrouwen te verzorgen.

Het is de bedoeling dat de vrouwen die meedoen aan het project leren om op traditionele weefgetouwen hoogwaardige producten voor binnen- en buitenland te produceren en te commercialiseren. Daarnaast bevordert het project de onafhankelijkheid van vrouwen ten opzichte van hun echtgenoten en het geeft de vrouwen meer zelfvertrouwen in hun eigen kwaliteiten, wat beide past binnen de strategie van gender gelijkheid

Het nijverheidscentrum in Achocalla

Op de begane grond van het centrum zijn 23 vrouwen aan de slag gegaan met het weven op de nieuw aangeschafte weefgetouwen, terwijl op de eerste verdieping van het centrum 29 vrouwen een cursus hebben gevolgd in andere handwerktechnieken. Deze onderverdeling is gemaakt naar aanleiding van een diagnose door Gregoria Apaza, die onderscheid maakt naar ondernemers en producenten. Het trainingsprogramma werd hierop afgestemd. De cursus bestond uit kleurgebruik, weeftechnieken en commercialiseringsvaardigheden zoals boekhouden en marketing.

Eind 2007 was de eerste fase van het weven afgerond. Gregoria Apaza heeft in samenwerking met een Colombiaanse expert en de organisatie USAID certificaten uitgereikt aan een derde van de vrouwen die de cursus met goed gevolg hebben afgelegd. Tijdens deze gelegenheid waren verschillende NGO's aanwezig, evenals vertegenwoordigers van de regionale overheid. Dankzij de opleiding zijn de vrouwen in staat verschillende kledingstukken en doeken met vele verschillende patronen te weven.

Niet alles is volgens plan verlopen. Vanwege tal van factoren liep het aantal participerende vrouwen sterk terug. Een van de drie cursusonderdelen, de marketing en organisatieopbouw, is geannuleerd ten bate van meer onderwijs in kwaliteit en ontwerp. Een aantal van de redenen voor de terugloop waren de zaai- en oogsttijd, de verplichting van de tijdsinvestering, de lange looptijd van het project en het feit dat een andere ontwikkelingsorganisatie de vrouwen bezig hield. Eind 2008 werkten tien vrouwen als producenten, met een twintigtal helpende vrouwen daarachter. Terwijl Chakana maatregelen nam om de terugloop te keren ontving Chakana de uitnodiging van de gemeente Comanche om het project uit te breiden naar de vrouwenorganisatie CPFOMAT die in 8 dorpen van Comanche al tien jaar zelfstandig met weven bezig was. Na een evaluatie door Chakana en Gregoria Apaza besloot Chakana het project uit te breiden om de oorspronkelijke doelstellingen te kunnen realiseren.

In een aantal dorpen waren al kleine weefcentra aanwezig. Het ontbrak de vrouwen vooral aan materiaal (weefgetouwen), originele ontwerpen en toegang tot de markt. De vrouwenorganisatie telde 114 leden, een deel daarvan heeft training gekregen met de bedoeling om hen samen met het centrum in Achocalla te laten produceren voor de nationale en internationale markt (fase 3). Eind 2008

waren er derhalve acht weefcentra in Achocalla en Comanche. In Achocalla was fase 2 van het project inmiddels afgerond. Voor technische training en het maken van ontwerpen voor de nationale markt haalde Chakana opnieuw de gepensioneerde expert uit Colombia naar Bolivia. Daarnaast kreeg de projectcoördinator de beschikking over 8 stagiairs/trainers in het veld. Desalniettemin kende het project veel moeilijkheden. Vanwege tal van factoren liep ook hier de hoeveelheid participerende vrouwen terug, en werkte de vrouwenorganisatie eind 2008 met 65 vrouwen. Niettemin, sinds het vierde kwartaal van het jaar verkopen de tien producerende vrouwen in Achocalla op de regionale markten en in winkels. Ook hebben de vrouwen deelgenomen in een nationaal concours dat was uitgeroepen door de Boliviaanse NGO Nuevo Norte. De producten van de vrouwen van Achocalla zijn in dit concours in de prijzen gevallen. Op 13 september hebben de vrouwen in Comanche een openbare tentoonstelling gegeven van hun eerste producten. Hierbij waren vele vertegenwoordigers aanwezig van de gemeente, de gemeenschappen, andere vrouwengroepen, Gregoria Apaza en andere stichtingen uit La Paz.

De productiecentra in Comanche hebben eind 2008 volgens Chakana nog niet de gewenste kwaliteit en kwantiteit bereikt die voor export nodig zijn. Voor 2009 is gepland dat een internationale ontwerper naar de 9 productiecentra gaat om ontwerpen te maken voor de internationale markt. De potentie van het project blijft groot, maar het kent nog altijd veel uitdagingen.

Aanvang project: augustus 2007

Looptijd project: 24 maanden

Doelgroep: 52 vrouwen en hun families

Financiers: Cordaid (98%) en Stichting Hooglandindianen (2%)

De producten van het nijverheidscentrum in Achocalla vielen tijdens een concours in de prijzen.

Nieuwsflits van 21-06:

Op 21 juni organiseerde de gemeente Achocalla samen met de gemeenschappen de rituele viering van het Nieuwjaar van de Aymara's in de gemeenschap Pocollita. Op 21 juni staat de zon het verst van de zuidelijke helft van de aarde, en daarom is dit in Bolivia het begin van de winter. Voor zonsopkomst offerden

de bewoners drank, cocablaadjes en andere offerandes aan Pachamama (moeder aarde). Bij zonsopkomst stak iedereen de handen omhoog om de eerst zonnestrallen op te vangen, die de aanwezigen extra energie geeft voor het komende jaar. Men voorspelt een goed jaar, omdat de zon rond en geel was bij opkomst.

3.3.7 Sociaal-culturele initiatieven – 100% gereed

a. Herwaardering traditionele ceremonies

Op initiatief van Chakana is in samenwerking met de gemeente Achocalla tijdens de Winterzonnwende een grote traditionele ceremonie georganiseerd op een oude heilige plaats naast het dorp Pocollita. Op deze dag, 21 juni, begint traditioneel het nieuwe jaar van de Aymara's. De viering in 2008 luidde het jaar 5516. Er waren 250 mensen aanwezig van alle dorpen in de gemeente.

Het initiatief van Chakana kwam voort uit de vraag van de bewoners van het dorp Pocollita. Zij gaven aan dat hun ritueel leider het dorp had verlaten, en dat sinds 20 jaar hun heilige plaats vrijwel geen aandacht meer kreeg. Dit wilden zij heel graag herstellen, want de oude geesten hadden altijd op hun dorp gepast, maar lieten de laatste jaren verstek gaan. Als reactie hierop heeft Chakana in eerste instantie in april een ceremonie voor het dorp georganiseerd. Dit viel in goede aarde, waarna Chakana zich heeft ingespannen om de oude traditie van de Winterzonnwende in ere te herstellen. De ceremonie op 21 juni werd een indrukwekkende ceremonie. De dorpen hebben nu afgesproken elk jaar opnieuw de Winterzonnwende te gaan vieren, telkens op een andere oude heilige locatie in de gemeente.

Uitvoering activiteit: 21 april en 21 juni 2008

Doelgroep: 250 vertegenwoordigers van 30 gemeenschappen in de gemeente Achocalla
Financier: Chakana (100%)

b. Lobby voor Inheemse Rechten

De gemeente Achocalla heeft in 2008 permanent problemen gehad met haar gemeentelijke overheidsdiensten. Dit had tot gevolg dat er geen

productieve of constructieve projecten konden worden uitgevoerd. De gemeente bezit namelijk financiële middelen voor elk dorp, maar door de problemen was de gemeentelijke kas van hogerhand bevroren. De bevolking van de 30 dorpen wist niet wat te doen om dit probleem op overheidsniveau op te lossen. Immers, er moest actie worden ondernemen richting hogere regeringsniveaus die zich in de stad La Paz bevinden.

Chakana heeft een bijeenkomst belegd met de 14 dorpen bij wie het participatieve onderzoek is uitgevoerd en met wie ze wil werken in 2009-2010. Hier heeft de directie van Chakana Bolivia en Chakana Nederland toegelicht wat de methoden zijn om de impasse te doorbreken. Ze heeft toegelicht wat de inheemse rechten zijn, hoe deze rechten in Bolivia kunnen worden geclaimd en bij welke instanties de bevolking welk type argumenten en documentatie zou moeten presenteren. Er ontstond een interessante discussie met de 250 aanwezige vertegenwoordigers. De bevolking heeft ter plekke plannen gemaakt over hoe te handelen. Eind 2008 was de situatie nog niet opgelost, met name doordat de overheid zich bezighield met de nationale problematiek en het werken aan een nieuwe grondwet. Niettemin heeft de bevolking contact met Chakana onderhouden voor advies en informatie. Het lijkt erop dat de bevolking de situatie in het eerste kwartaal van 2009 op de rails krijgt, waardoor ook de medefinanciering door de gemeente aan de projecten van Chakana opnieuw mogelijk wordt.

Uitvoering activiteit: oktober 2007

Doelgroep: 250 vertegenwoordigers van 14 dorpen in de gemeente Achocalla
Financier: Chakana (100%)

c. Lobby voor Politieke Rechtvaardigheid

Samen met 17 andere ontwikkelingsorganisaties die zich inzetten voor het welzijn van Bolivia heeft Chakana eind september een brief aan de Nederlandse ambassade in La Paz ingediend. Hierin werd dringend verzocht om een expliciete houding in te nemen aangaande de verdediging van de rechten van de slachtoffers van het geweld in de departementen Beni, Pando en Santa Cruz. Daarnaast werd verzocht financiële middelen beschikbaar te stellen voor de slachtoffers. De ambassade heeft hier positief op gereageerd. Ondertekenende organisaties waren onder meer ICCO, Cordaid, CMC, Oxfam en Wemos.

Behalve de brief heeft Chakana met de Nederlandse jongerenorganisatie Ojalá eind september een online petitie over hetzelfde thema opgezet, om zo ook in Nederland de politiek dringend te verzoeken om de racistische en gewelddadige manier waarop de oppositie (de traditionele economische en politieke elite) in Bolivia actie bedrijft scherp te veroordelen.

Chakana blijkt politiek onafhankelijk en komt vooral op voor het recht van de burgers, specifiek de inheemse bevolking in de rurale berggebieden. Desalniettemin steunt Chakana de huidige politiek van president Evo Morales, waarin hij de implementatie en uitbreiding van de rechten van de inheemse bevolking op de politieke agenda zet.

3.4 Nieuwe projecten in 2008

3.4.1 Nijverheidsproject fase 3 in Achocalla/Comanche – 10%

Als vervolg op fase 1 (bouw nijverheidscentrum) en fase 2 (training en productie) is de derde fase van het nijverheidsproject in 2008 op 1 oktober in gang gezet. Dit betreft 'ontwerp en commercialisering'. Hiervoor is een Colombiaanse expert aangetrokken om de vrouwen in Achocalla en Comanche te trainen in het verbeteren van de kwaliteit van

hun producten en in het leren werken met nieuwe ontwerpen. De Colombiaan is projectcoördinator van deze fase. Behalve het verzorgen van trainingen ontwerpt hij voor de nationale markt. Het project is begonnen terwijl fase 2 nog niet was afgerond, zodat de expert in beide fasen kan bijdragen en de vrouwen hun kwaliteit kan helpen leren verbeteren met nieuwe ontwerpen. Echter, vanwege de achterblijvende kwaliteit van de producten (de vertraagde tweede fase) was de derde fase eind 2008 nog niet ver gevorderd. In plaats van de 35% is het project slechts voor 10% gevorderd.

Eind 2008 is met de Nederlandse stichting Dutch Design in Development overeen gekomen dat zij een Nederlandse ontwerper zullen selecteren om begin 2009 naar Bolivia te sturen. De ontwerper krijgt de opdracht mee om een lijn te ontwerpen die op de internationale markt kan concurreren. Daarnaast heeft Chakana twee jonge professionals bereid gevonden om de technisch-organisatorische kant van de export in kaart te brengen. Als de tweede fase derhalve kan worden afgerond, kan het project een versnelling maken.

Uitvoering activiteit: september 2008

Looptijd project: 24 maanden

Doelgroep: tenminste 52 vrouwen en hun families

Financier: NCDO (50%), Chakana (50%)

Nieuwsflits van 02-10:

Sinds kort is Chakana in het bezit van een eigen graafmachine, die ingezet gaat worden bij projecten voor wateropvang en irrigatiesystemen in diverse dorpen. Waterbeheersing vormt een van de sleutels tot duurzame agrarische ontwikkeling voor de Aymara-indianen op de hoogvlakte.

Op 2 oktober is de graafmachine ritueel ingewijd volgens traditioneel Boliviaans gebruik. Dit ging gepaard met de nodige offers aan Pachamama (moeder aarde) om haar te bedanken en succes te vragen. Daarnaast werd de machine door de medewerkers van Chakana 'gezegend' met bloemen en wijn, in Nederland enigszins te vergelijken met de champagnedoop van schepen.

4. Kenniscentrum LINCK

Chakana is in september 2006 begonnen om een kenniscentrum op te bouwen op het gebied van de hooglandindianen in de Andes. De focus van het kenniscentrum is kennisvergaring en kennisdeling, en het omvat wetenschappelijk onderzoek, de publicatie van boeken, artikelen en berichten op online nieuwssites, het online aanbieden van relevante publicaties van externe auteurs, het geven van lezingen en deelname aan debatten, het aangaan van samenwerkingsverbanden met onderzoeksinstituten, het werken aan capaciteitsopbouw van de eigen en externe NGO's en het organiseren van uiteenlopende bewustwordingsactiviteiten in Nederland.

In Nederland is de belangrijkste doelstelling om voorlichting te geven aan het Nederlandse publiek over de problemen en cultuur van de inheemse bevolking in het Andesgebergte. Voor Bolivia en Peru is het Kenniscentrum belangrijk, omdat het als een brug fungeert tussen enerzijds het ontwikkelingsbeleid en de eisen van Nederland en andere internationale donoren, en anderzijds de ontwikkelingspraktijk in de doellanden.

Het belang van het verspreiden van kennis over de hooglandindianen is dat het bewustwording genereert bij het (inter)nationale publiek. Dit kan leiden tot meer solidariteit tussen mensen, en het verbreden van de blik: er zijn andere mensen die het slechter hebben, er bestaan andere wereldvisies, andere interessante culturen waarvan het Westen kan leren. Een dergelijke kennis voldoet bovendien aan de vraag naar zingeving in het Westen. Chakana werkt samen met universiteiten, onderzoeksinstituten en organisaties uit de ontwikkelingssector om het thema van inheemse volken, specifiek in de Andes, meer onder de aandacht te brengen.

Het kenniscentrum draagt de naam LINCK, wat verwijst naar de doelstellingen van het centrum: Leren, Informatie, Netwerken, Capaciteitsversterking en Kennis:

- Leren: het intern leren door monitoring, evaluatie en onderlinge uitwisseling van kennis en geleerde lessen, ter bevordering van kwaliteitsverbetering van de interventies
- Informatie: het realiseren van bewustwording in Nederland en de Andeslanden over cultuur en problematiek van de hooglandindianen in de Andeslanden
- Netwerken: het aantrekken van strategische contacten en het inhoudelijk positioneren van Chakana binnen het veld van 'ontwikkelingssamenwerking en inheemse volken' in Nederland en de Andeslanden
- Capaciteitsversterking: het ontwikkelen van de capaciteiten van de staf van de partnerorganisaties en van andere organisaties, instanties en individuen in de Andeslanden, werkzaam in de sector
- Kennis: het genereren, verzamelen en uitdragen van kennis door onderzoek en publicatie. Het leggen van de link tussen theorie en praktijk om zo een sterker inhoudelijk fundament te genereren.

In 2008 is begonnen met de professionalisering van het Kenniscentrum. Dit houdt vooral in dat de teamleden elk een eigen afgebakende functie hebben gekregen waardoor taakverdeling en verantwoordelijkheden duidelijker zijn. De functies waaruit het kenniscentrum bestaat zijn:

- coördinator
- wetenschappelijk voorlichter
- publieksvoorlichter
- werver stagiairs en vrijwilligers
- redacteur publicatierreeks

“Chakana heeft mijn sympathie omdat er op een innovatieve manier aan ontwikkelingssamenwerking wordt gewerkt. Jonge en ervaren professionals werken aan creatieve manieren van fondsenwerving en zoeken de samenwerking met het bedrijfsleven, om zo tot een duurzame oplossing te komen voor de schrijnende armoede in de hooglanden van de Andes.”

Hans Dijkstal

Oud-minister van Binnenlandse Zaken (VVD); Comité van Aanbeveling Chakana

4.1 Resultaten 'Leren'

Per april is een nieuw planning, monitoring & evaluatiesysteem ingevoerd voor de projecten in Bolivia. Met de hieruit voortkomende maandelijkse rapportages wordt het bestuur in Nederland op de hoogte gehouden van de voortgang van de projecten en kan tijdig worden bijgestuurd indien een project dit vereist. De nieuwe inzichten die hierbij zijn ontstaan (leerpunten, best practices) zijn gebruikt in andere projecten. In 2009 zal voor verschillende projecten die in 2008 zijn afgerond de evalueatie worden uitgevoerd.

Leren is tevens bevorderd door reflectiebijeenkomsten van de Nederlandse en Boliviaanse staf, en door het geven van wederzijdse cursussen over management en Andeskosmologie binnen projecten. Daarnaast is ook de voortgang van het Kenniscentrum in Nederland doorlopend gevolgd en geëvalueerd.

Meetbare resultaten:

- + start maandelijkse projectrapportages
- + effectievere uitvoering van de projecten
- + tijdige afronding jaarverslag 2007
- + eindejaarsevaluatie Kenniscentrum en Team Promotie

Nieuwsflits van 02-12:

De belangrijkste conclusies van het symposium zijn:

1. De voorheen buitengesloten inheemse groepen eisen nu hun plaats in de samenleving op, wat tot een culturele opleving en meer sociale macht leidt.
2. Door de ruraal-urbane migratie wordt de inheemse cultuur verspreid en de dominante samenleving in twijfel getrokken.
3. De productieve rol van de rurale gebieden wordt weinig waarde toegekend; de verbinding met de stad blijft beperkt wat tot economische uitsluiting leidt.
4. Het is belangrijk om goed de successen en mislukkingen van rurale ontwikkelingen te analyseren om de problemen goed op te kunnen lossen.
5. Ondanks alle ontwikkelings-interventies heeft de inheemse boer in economisch opzicht verloren.
6. Om culturele redenen moeten de inheemse gemeenschappen niet worden gezien als productie-eenheden.

4.2 Resultaten 'Informatie'

Het Kenniscentrum heeft op verschillende manieren bijgedragen aan de informatievoorziening in Nederland over de hooglandindianen. Voorbeelden hiervan zijn de eigen lezingen, onze deelname aan evenementen van anderen en de publicaties van nieuwsberichten in online media. In totaal zijn met deze activiteiten indirect meer dan 15.000 mensen bereikt, en direct ongeveer 500 mensen. Daarmee heeft het Kenniscentrum niet helemaal haar eigen doelstelling gerealiseerd, dat ongeveer 30% hoger was voorzien. Dit heeft te maken met te weinig mankracht binnen het team.

Een succesvol resultaat van het Kenniscentrum in samenwerking met het team Communicatie was de lancering van de nieuwe website in december.

Meetbare resultaten:

- + op 1 maart heeft de nationale Boliviaanse televisie Radio Televisión Popular de documentaire 'Bewegingen in de Stille' uit 2006 uitgezonden en zo duizenden mensen bereikt
- + door middel van een lezing en een quizavond zijn in totaal zo'n 350 mensen direct bereikt
- + via deelname aan lezingen en debatten van andere organisaties zijn zo'n 150 mensen direct bereikt
- + in 2008 zijn in totaal 3 inhoudelijke berichten geplaatst op externe websites, zoals Oneworld.nl en Noticias.nl. Deze websites hebben een bereik van ongeveer 15.000 bezoekers
- + Het aantal eigen lezingen en de deelname aan activiteiten van andere organisaties blijft in 2008 behoorlijk achter bij de doelstellingen. Dit is vooral veroorzaakt door het tekort aan teamleden in de eerste helft van het jaar. Bovendien heeft de teamleider van het Kenniscentrum enkele maanden doorgebracht bij Chakana Bolivia, waardoor er minder directe sturing was voor het team in Nederland.

4.3 Resultaten 'Netwerken'

In 2008 werd Chakana in Nederland verscheidene keren uitgenodigd voor netwerkbijeenkomsten van andere organisaties. Daarnaast is het netwerk van Chakana vooral in de Andes sterk uitgebreid en werkt Chakana nu samen met verschillende onderzoekscentra en overheden.

Meetbare resultaten:

- + nieuw samenwerkingsverband met CBC en Stichting HoPe in Cusco en met ISEAT in La Paz
- + samenwerkingsovereenkomsten met de gemeentes Comanche en Achocalla
- + bij het jaarlijkse symposium is samengewerkt met onder meer de Prefectura La Paz (Directie voor Inheemse Volken), het ministerie van rurale ontwikkeling, de onderzoeksinstituten Mauricio Lefebvre en CIDIS (beide onderdeel van de universiteit UMSA)
- + Chakana is lid geworden van het Boliviaans/Peruaanse NGO-netwerk Secretariado Rural
- + Chakana is lid geworden van de Nederlandse branchevereniging Partos
- + bij deelname aan bijeenkomsten van COS Noord-Holland, OneWorld en NCDO zijn 135 medewerkers van andere kleinschalige organisaties indirect bereikt.
- + Chakana is onderdeel geworden van het Innovatieplatform, een netwerk van 'jonge en vernieuwende' ontwikkelingsorganisaties in Nederland.

4.4 Resultaten 'Capaciteitsopbouw'

Capaciteitsopbouw richt zich vooral op de staf in Bolivia en de lokale partnerorganisaties. De belangrijkste activiteiten in deze categorie zijn het uitzenden van Nederlandse stagiairs ter versterking van het Boliviaanse team, het jaarlijkse symposium in Bolivia, de trainingen van de Boliviaanse staf door de directeur van Chakana Nederland en de verschillende cursussen en trainingen waaraan zowel de Nederlandse als de Boliviaanse staf heeft deelgenomen. Zie ook 2.4.4.

Meetbare resultaten:

- + het jaarlijkse symposium in Bolivia, met als onderwerp 'cultuur en ontwikkeling', is bezocht door 80 deelnemers van NGO's, de overheid en sociale organisaties. Het symposium was aanleiding voor een aantal interviews op radio en televisie in Bolivia.
- + de algemeen directeur heeft een managementtraining van De Baak gevolgd, alsmede de Young Pro training van SPARK.
- + de algemeen directeur heeft verschillende trainingen aan de staf in Bolivia gegeven

- op het gebied van promotioneel schrijven, management en planning.
- + in 2008 hebben twee (in plaats van de beoogde vier) stagiairs het team in Bolivia versterkt. Dit bleek voldoende om de gevraagde ondersteuning door de partnerorganisatie te kunnen bieden.

Nieuwsflits van 09-10:

De presentatie van het laatste boek van drs. Heidi van Hoof, co-oprichtster / bestuurslid van Chakana, op 9 oktober is geslaagd. Onder de aandachtige aanwezigheid van 25 geïnteresseerden heeft Heidi een boeiende presentatie verzorgd, gevolgd door een kritische en lovende noot door referent dr. Ton Salman van de Vrije Universiteit, hetgeen discussie en vragen uitlokte. Tenslotte bood Heidi het eerste exemplaar van haar boek "Aymara vrouwen in Bolivia in een context van politieke hervormingen" aan dagvoorzitter Arij Ouweneel aan, bedoeld voor de CEDLA bibliotheek.

Heidi van Hoof presenteert in het CEDLA haar boek over de positie van Aymara-vrouwen.

4.5 Resultaten 'Kennis'

Kennis genereren en uitdragen gebeurt door middel van het verzamelen van publicaties en onderzoeken van derden in de online database en door het uitvoeren en publiceren van eigen onderzoek. Om de informatievoorziening van Chakana op het gebied van de Andes te vergroten is in 2008 aan het online kenniscentrum op de website het onderdeel 'Regionieus' toegevoegd. Hier verschijnen nieuwsberichten over de Andes uit verschillende bronnen. Daarnaast is begonnen met het opzetten van een reeks themaboekjes over de Andes. In 2009 zal hiervan de eerste editie verschijnen.

Meetbare resultaten:

- + in februari is het naslagwerk van het symposium eind 2007 in Bolivia online gepubliceerd.
- + in april is de pagina 'Regionieus' gelanceerd waarop sindsdien wekelijks het nieuws uit Bolivia wordt geplaatst. Dit wordt goed gelezen en wordt als verwijzing/bron gebruikt door collega organisaties als Ojalá en Noticias.
- + onderzoek naar de rol van NGO's in de Boliviaanse politiek uitgevoerd door een Nederlandse stagiaire, met als resultaat het rapport La ONG Chakana en el nuevo contexto político del Estado. ('De NGO Chakana in de nieuwe politieke context van de staat')
- + in oktober is het afstudeeronderzoek van bestuurslid en co-oprichter van Chakana Heidi van Hoof in boekvorm gepubliceerd en gepresenteerd bij het Latijns-Amerika onderzoek- en onderwijsinstituut CEDLA in Amsterdam.
- het aantal publicaties van externe auteurs in de online database is aan het eind van het jaar slechts gegroeid met 20% tot 100. Door tekort aan mankracht en het opzetten van de nieuwe website kon het verwerven van nieuwe artikelen geen prioriteit krijgen.

5. Communicatie, marketing & PR

Het Team Communicatie heeft als taak Chakana en haar werkzaamheden bij de juiste doelgroepen onder de aandacht te brengen, haar imago te versterken en haar naamsbekendheid te vergroten. Daarnaast heeft het Team Fondsenwerving, als subcommissie van het Team Communicatie, tot doel het vergroten van Chakana's donateursbestand en het binnenhalen van enkele grote donateurs of sponsors.

Het jaar 2008 stond voor het Team Communicatie, net als voorgaande jaren, in het teken van een verdere professionalisering. De samenstelling van het team is nu stabiel en de taken zijn strakker verdeeld. Ook is een aparte 'subcommissie' in het leven geroepen die zich bezig houdt met fondsenwerving en MVO.

Activiteiten in 2008

5.1 Goede Smaak

Onder het label 'Goede Smaak' heeft Chakana sinds oktober 2007 een langlopende promotiecampagne vormgegeven waarin de marketing voor producten uit de Andes door Chakana wordt georganiseerd in ruil voor een aandeel in de opbrengsten per product. Het initiatief is begonnen met de samenwerking met de Argentijnse wijnproducent Chakana Wines, die de goede doelen wijn Chakana Wiphala op de markt heeft gebracht. In 2008 zijn contacten gelegd met een Boliviaanse koffie-exporteur, met wie Chakana in 2009 een samenwerkingsverband hoopt te tekenen.

De website van het initiatief Goede Smaak is in 2008 een nieuwe weg ingeslagen. De website is vernieuwd en richt zich nu helemaal op Andesbelangstellenden. Bloggers schrijven over hun belevenissen in de Andeslanden. Chakana wil met dit initiatief dus niet alleen opbrengsten genereren door de marketing van product uit de Andesregio op zich te nemen, maar wil ook het Andesgebied promoten als interessant cultureel gebied.

Meetbare resultaten:

Gemiddeld 10 bezoekers van de website per dag, waardoor er een bereik van tegen de 3.000 mensen is gerealiseerd (naamsbekendheid). Dit is evenveel als in de laatste vier maanden van 2007. De hoeveelheid bezoeken in 2008 blijft achter bij de uiteindelijke gewenste hoeveelheid. Dit komt onder meer doordat Chakana in 2008 heeft willen experimenteren met de opzet en inhoud van de site. In 2009 is het aanbod van meer producten via de site gepland, waardoor er een extra inspanning komt om de site opnieuw breed onder de aandacht te brengen.

5.2 Chakana Wiphala wijn

In oktober 2007 is onze goede doelen wijn Chakana Wiphala gelanceerd. Dit project is een samenwerking met de Argentijnse wijnproducent Chakana Wines en de Nederlandse wijnimporteur Les Généreux. Van elke fles Wiphala die in Nederland verkocht wordt, krijgt Stichting Chakana 1 US dollar.

De Chakana Wiphala wijn is ook in 2008 weer een succes gebleken. Met 16.727 verkochte flessen heeft Chakana weer 16.727 dollar aan projecten kunnen besteden. Onder meer een kerstpakkettendistributeur heeft 2.000 flessen aan een gerenommeerd bedrijf geleverd.

Meetbare resultaten:

De inkomsten uit dit project zijn \$ 16.727. Aannemende dat een fles per twee personen wordt genoten, en dat er gemiddeld één herhalingsaankoop plaats heeft gevonden, kunnen we stellen dat ongeveer 17.000 personen via de wijn met Chakana in aanraking zijn gekomen (inkomsten, naamsbekendheid en imago).

Nieuwsflits 4 oktober:

Het Boliviaanse feest van Chakana was een groot succes. Meer dan tachtig mensen, zowel Nederlanders als Bolivianen en anderen, hebben het feest bezocht. Na de vertoning van de korte documentaire 'Een brug naar de Andes' van Chakana vrijwilliger en programmamaker Oscar van der Kroon, barstte de muziek los. De band Musica Andes Art heeft vrijwel de

hele avond onvermoeibaar staan spelen, met een volle dansvloer tot gevolg. De dansers van Bolivia Minca gaven net als vorig jaar een mooie show weg met schitterende kostuums en aanstekelijke choreografie. Ook verzorgden zij weer een prima Boliviaanse maaltijd. Chakana houdt de traditie in stand en organiseert volgend jaar weer een Boliviaans feest.

5.3 Website chakana.nl

De website www.chakana.nl is in 2008 volledig vernieuwd. De site is strakker geworden, helderder, informatiever en gemakkelijker doorzoekbaar. De nieuwsvoorziening is opgevoerd en de publicatiedatabase is geordend. De site is beschikbaar in het Nederlands, Spaans en Engels. Het updaten van de fotogalerij en het videomateriaal is voor 2009 gepland. De website is geheel opgezet door vrijwilligers en heeft derhalve geen geld gekost.

Meetbare resultaten:

De website is volledig vernieuwd en sterk verbeterd ten opzichte van de voorgaande versie. Onder meer de nieuwsvoorziening is opgevoerd en de publicatiedatabase is sterk uitgebreid (imago). De website is 10.300 keer bezocht, waarbij de site gemiddeld 3,5 minuut per bezoek is geraadpleegd. Dit zijn 28 bezoeken per dag. Dat betekent dat de site ruim 1,5 uur per dag werd gelezen. 6.400 unieke bezoekers kennen de volledig vernieuwde website (naamsbekendheid). De hoeveelheid ontvangers van de nieuwsbrief is met 30% gestegen (naamsbekendheid).

5.4 Nieuwsbrief

De maandelijkse nieuwsbrief is in 2008 iets onregelmatiger verstuurd. In totaal zijn er zes inhoudelijke nieuwsbrieven verschenen die elk zijn verstuurd naar 400 ontvangers die zich daarvoor hebben aangemeld.

Meetbare resultaten:

400 mensen lezen maandelijks welke vooruitgangen Chakana boekt (imago).

5.5 Boliviaans feest

In oktober heeft voor de tweede keer het Boliviaanse feest plaatsgevonden; het evenement waar Nederlanders en Bolivianen elkaar ontmoeten onder het plezier van dans, muziek en Boliviaans eten. 80 mensen bezochten het evenement.

Meetbare resultaten:

Tachtig Bolivianen (75%) en Nederlanders (25%) waren aanwezig met wie we de banden hebben kunnen aanhalen (naamsbekendheid en imago).

“Wat mij aanspreekt is dat Chakana zo’n kleurrijke en creatieve organisatie is. Op deze manier weten zij zich in Nederland goed te profileren, en zo hulp te bieden aan de hooglandindianen die door armoede en kindersterfte hun eeuwenoude cultuur verloren zien gaan”

Isolde Hallensleben

Tv-persoonlijkheid en ambassadeur van Chakana

5.6 Inzet Isolde Hallensleben als ambassadeur

Sinds oktober 2007 is **televisiepersoonlijkheid Isolde Hallensleben, vooral bekend van het VARA tv-programma De Wereld Draait Door**, de ambassadeur van Chakana. In 2008 heeft Chakana enkele keren een beroep op haar gedaan. Ze heeft zich gepresenteerd op het Boliviaanse Feest en ze is ingezet ter promotie van de website en Goedesmaak.com.

5.7 Charity Dinner

In 2006 en 2007 zijn er charity dinners georganiseerd ter promotie van het werk van Chakana en t.b.v. fondsenwerving. Verschillende overwegingen hebben er toe geleid om dit evenement een jaar over te slaan. De belangrijkste daarvan is het niet uitputten van de relaties uit het bedrijfsleven. Mede vanwege de honorering van de MFS aanvraag, zal in 2010 opnieuw en dan een wat grootschaliger Charity Dinner georganiseerd worden.

5.8 Subcommissie Fondswerving & MVO

In 2008 heeft de subcommissie Fondsenwerving & Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) verder vorm gekregen. Twee leden richtten zich samen met het bestuur vooral op het bedrijfsleven door mogelijkheden voor sponsoring en maatschappelijk verantwoord ondernemen te onderzoeken. Resultaten worden voorzien in 2009 en 2010.

Focus op particuliere donateurs

In tegenstelling tot het aanvankelijke plan om ons in 2008 meer gericht te focussen op onze particuliere donateurs en dit bestand nog verder uit te breiden, is dit onvoldoende gebeurd. Omdat het belang hiervan evident is, is er voor 2009 een bestuursfunctie gecreëerd die zich richt op deze doelstelling.

De dansers van Bolivia Minca maakten weer indruk met hun uitbundige kostuums.

Jaaroverzicht Kenniscentrum LINCK & Communicatie/PR van Chakana Nederland

Januari

- 01 januari: begin stage Floortje Linnenkamp in Bolivia
- 09 januari: deelname aan de Wine Professional in de RAI Amsterdam met de Chakana Wiphala
- 19 januari: deelname debat 'Tussen solidariteit en liefdadigheid; ontwikkelingshulp in Latijns-Amerika' van La Chispa in Utrecht
- 31 januari: einde stage Sabina Gietema in Bolivia
Promotionele artikelen over Chakana en de Chakana Wiphala in maandblad 'Ad Fundum', maandblad 'Argentinië', jaarverslag NCDO en online op o.a. wijnplein en De Betere Wereld
Inhoudelijk artikel in maandblad La Chispa
Elke twee maanden verschijnt een digitale nieuwsbrief
De digitale database van publicatie wordt elk maand uitgebreid

Februari

- 01 februari: Chakana wordt lid van het Innovatieplatform
- 15 februari: publicatie van naslagwerk van Chakana symposium 2007
- 22 februari: grote quiz in Malpertuus in Clinge, Zeeuws-Vlaanderen; de opbrengst is voor Chakana
- 28 februari: afronding managementcursus van de directeur bij De Baak
- 28 februari: einde vrijwilligersperiode Remco van der Stap in Bolivia
De directeur volgt gedurende drie maanden verschillende trainingen georganiseerd door SPARK als voorbereiding op de MFS-aanvraag bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken

Maart

- 01 maart: uitzending Chakana documentaire 'Movimientos en el Silencio' op tv-kanaal 4 in La Paz en op de nationale zender RTP Bolivia
- 11 maart: introductie van sectie 'Regionieus' op de website
- 14 maart: vrijwilligersborrel Chakana in café Florin, Utrecht
- 19 maart: presentatie Chakana bij Wereldwinkel in Winschoten
- 26 maart: Lancering Noord-Hollandse Wereldatlas, initiatief van het COS, in de Nieuwe Kerk in Amsterdam. Chakana is aanwezig als deskundig voorlichter

April

- 01 april: heroriëntatie website goedesmaak.com
- 30 april: eind stage Floortje Linnenkamp in Bolivia
- 30 april: online publicatie van artikel 'La ONG Chakana en el nuevo contexto político del Estado' door stagiar Linnenkamp
Artikel over Chakana in Intermediair

Mei

- 01 mei: Algemeen directeur in Bolivia en Peru voor 2 maanden met als doel capaciteitsopbouw en oriëntatie op Chakana Peru

Juni

- Periode van twee maanden schrijven aan de MFS-aanvraag voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken

Juli

- 7-13 juli: bezoek bestuursleden aan Chakana Bolivia

Augustus

- 01 augustus: indienen MFS-aanvraag bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken
- 15 augustus: viering verjaardag Chakana
- 15 augustus: Start vrijwilligersperiode Marjolein van Rijn in Bolivia
Algemeen directeur in Bolivia voor 2 maanden met als doel capaciteitsopbouw

September

- 01 september: begin vrijwilligersperiode Sander Mooij in Bolivia
- 27 september: brief aan de ambassade over afkeuren van geweld door de Boliviaanse oppositie & opzetten online petitie met Ojalá

Oktober

- 01 oktober: toekenning MFS-financiering door het Ministerie van Buitenlandse Zaken
- 01 oktober: begin marktonderzoeker Remco van der Stap (NL) in Bolivia
- 04 oktober: Boliviaans Feest van Chakana in Amsterdam
- 08 oktober: Deelname aan debat 'Jong MFS; meer hulp voor uw geld?'
- 09 oktober: boekpresentatie & lezing door Chakana bestuurslid Heidi van Hoof
- 27 oktober: Chakana stand bij de tweejaarlijkse wijnproeverij van Les Généreux in Naarden; met aanwezigheid van Chakana Wines uit Argentinië.
Artikel over Chakana op Nocias.nl
Algemeen directeur in Bolivia en Peru voor 2 maanden met als doel capaciteitsopbouw en oriëntatie op Chakana Peru

November

- 01 november: begin campagne met Byte
- 28 november: Chakana symposium over 'De Aymara cultuur als basis voor rurale ontwikkeling in de Andes' in La Paz, Bolivia

December

- 01 december: bezoek directeur aan koffiëcoöperatie VCAFEV in de Boliviaanse Yungas
- 10 december: de directeur van Chakana Nederland neemt twee medewerkers in dienst voor Chakana Peru
- 19 december: nieuwe website online
- 23 december: Chakana wordt lid van branchevereniging Partos
- 24 december: eind vrijwilligersperiode Sander Mooij in Bolivia

6. Complementariteit en financiering

6.1 Complementariteit

Complementariteit betekent het aanvullend werken door verschillende partijen. Chakana gelooft hier sterk in en heeft sinds het begin van haar bestaan gezocht naar specialisten op de gebieden waarop Chakana weinig kennis in huis had. Dit heeft er toe geleid dat Chakana zowel in Nederland als in de Andes veel samenwerkingspartners heeft. Het streven naar complementariteit is bij Chakana uitgemond in de Strategie van Samenwerking.

In 2008 heeft de Strategie van Samenwerking meerdere nieuwe samenwerkingsverbanden opgeleverd. Concrete doelen van partnerschappen zijn het gezamenlijk financieren, opzetten of afstemmen van projecten (complementariteit), de wederzijdse voordelen van strategische allianties, het verkrijgen van goede studenten als onderzoeker of stagiair en het uitwisselen van informatie en publicaties.

In paragraaf 4.3 is een aantal van de samenwerkingsverbanden genoemd. Het gebruik maken van bestaande netwerken, bestaande specialisten, bestaande instituten met bredere financiële mogelijkheden of met brede toegang tot kennis en netwerken leidt tot schaalvoordeel, een slimme manier van kennisdeling, een betere kennis van de markt en het vergroten van mogelijkheden door de uitbreiding van het netwerk. Al deze elementen samen leiden tot een grotere efficiëntie en effectiviteit van de activiteiten.

6.1.1 Samenwerkingsverbanden

In 2008 heeft Chakana Nederland samengewerkt met een groot aantal partners uit verschillende sectoren: bedrijfsleven, politiek, andere ontwikkelingsorganisaties, universiteiten en onderzoeksinstituten. In bijlage 1 is het complete partneroverzicht te vinden. In 2009 zal deze Noord-Noord en Noord-Zuid samenwerking met de partners worden voortgezet. Daarnaast is Chakana Nederland voortdurend op zoek naar nieuwe samenwerkingspartners om de inspanningen te delen op het gebied van financiering, marketing/communicatie, coördinatie en kennisdeling.

Voorbeelden van partners van Chakana Nederland zijn:

- De Boliviaanse ambassade in Nederland
- De Peruaans/Nederlandse stichting Hope
- Het Innovatieplatform
- Les Génereux samenwerkende wijnkopers, importeur Chakana Wiphala

- De Nederlandse uitgever Rozenbergh Publishers
- De Nederlandse stichting Dutch Design in Development
- De Universiteit Wageningen
- Mazars Accountant- en Belastingadviseurs

De partnerorganisaties hebben eveneens tal van samenwerkingsverbanden (Zuid-Zuid). Een aantal voorbeelden:

- Het Boliviaanse onderzoeksinstituut ISEAT in Bolivia
- Het Peruaanse onderzoeksinstituut CBC in Peru
- De Boliviaanse NGO Gregoria Apaza in Bolivia
- Het Peruaans/Boliviaanse NGO-netwerk Secretariado Rural
- De universiteit UMSA in Bolivia
- De gemeentelijke overheden in alle projectgebieden

6.1.2 Samenwerkingsverbanden partnerorganisaties

De partnerorganisaties hebben eveneens tal van samenwerkingsverbanden, zie voor een volledig overzicht bijlage 2.

6.2 Financiers

Chakana heeft deelgenomen aan de subsidieronde 'Medefinancieringsstelsel' (MFS) voor Jonge en Vernieuwde organisaties, uitgeschreven door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Op 1 oktober 2008 heeft het ministerie deze MFS-aanvraag voor 2009-2010 goedgekeurd. De directie en het bestuur van Chakana en haar partnerorganisaties hebben twee maanden besteed aan het schrijven en plannen van de aanvraag en het tweejarenprogramma. De goedkeuring van de aanvraag is een blijk van waardering van het ministerie wat betreft de groei en professionaliteit van Chakana.

De relatie met het ministerie kreeg al eerder vorm. Tijdens het charity dinner eind 2007 beloofde minister Koenders om de opbrengst van de avond te verdubbelen. De minister heeft deze belofte gehouden en in maart €30.000 aan Chakana overgemaakt.

De huidige projecten van Chakana zouden niet mogelijk zijn geweest zonder de verstrekkers van subsidies:

- NCDO: project schoorstenen, kassenbouw, waterreservoirs, nijverheidsproject fase 3 (2008)
- Cordaid: nijverheidsproject fase 2 (2e betaling in 2008)
- Haella: raampjes (2008)
- Minister voor Ontwikkelingssamenwerking (2008)
- Don Bosco Fonds: kassenbouw (2007)
- Wilde Ganzen: kassenbouw (2007)
- Nacht van de Foor: kassenbouw (2007)
- Oxfam-Novib (LINKIS): kassenbouw (2007)
- Stichting Hooglandindianen: nijverheidsproject fase 2 (2007)
- Stichting Gympie: waterreservoirs (2006)

6.3 Sponsoring & Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Zoals in paragraaf 5.9 is toegelicht is in 2008 een team Fondsenwerving & MVO opgericht. De successen zijn nog niet grootschalig, er is vooral begonnen om contacten te leggen met mogelijke sponsors en het in kaart brengen van het MVO-landschap. Voor ondersteuning op administratief, inhoudelijk en technisch gebied heeft Chakana in Nederland verschillende sponsors gevonden.

Byte: gratis website hosting

Mazars Accounting- en Belastingadviseurs: controle jaarrekening

Verschiedende freelance vormgevers, vertalers en drukwerkproducenten

Daarnaast heeft Chakana gezocht naar bedrijven die de goede doelen wijn in hun kerstpakket wilden opnemen en eventueel een sponsorschap aan wilden gaan. Dit is ten dele gelukt, hetgeen heeft bijgedragen aan de hoge verkopen van de wijn
AST-Terneuzen: de opbrengsten van de quiz in Terneuzen zijn overgemaakt naar Chakana

6.4 Particuliere giften

Ook in 2008 heeft Chakana weer mogen rekenen op particulieren die gul hebben gedoneerd, ondanks dat het team Fondsenwerving weinig speciale aandacht aan de particuliere donateurs heeft besteed (zie 5.9). De lijst van vaste donateurs is stabiel gebleven en met name vanwege enkele trouwe grote vaste donateurs is de opbrengst op dit onderdeel nog altijd van relevante omvang voor de begroting.

Daarnaast hebben enkele donateurs opnieuw hun verjaardagsgeld naar Chakana overgemaakt. Dit heeft het idee gecreëerd om het vergaren van opbrengsten uit verjaardagen en afscheiden verder uit te werken in 2009.

7. Vooruitblik op 2009

Na de groei die Stichting Chakana heeft doorgemaakt in 2007 heeft Chakana in 2008 haar werkzaamheden en bestaansrecht vooral geconsolideerd. In Bolivia is vooral aandacht besteed aan de organisatieopbouw en de voortzetting van bestaande projecten, terwijl in Peru de eerste stappen zijn gezet richting de stichtingsoprichting. Vanwege de gehonoreerde financiering voor 2009-2010 door het Ministerie van Buitenlandse Zaken zullen Stichting Chakana en haar partnerorganisaties de komende jaren verder groeien. Dit brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee. Het aantal projecten zal toenemen, de personele bezetting zal worden uitgebreid, de verantwoording zal verbeteren onder druk van de externe partijen die meekijken en Chakana zal de mogelijkheid krijgen om haar toegenomen professionaliteit te tonen.

De organisatie zal mee moeten veranderen met de schaalvergroting, zoals ze dat de afgelopen jaren ook heeft gedaan. Binnen de organisatieverandering zal aandacht zijn voor capaciteitsopbouw, verdergaande professionalisering, de uitbreiding van het bestuur, het verzelfstandigen van de partnerorganisaties, het aangaan van nieuwe samenwerkingsovereenkomsten, reflectie op de gevolge en te volgen strategie en het verbeteren van de inhoudelijke en financiële rapportage. Daarnaast zal stichting Chakana in Nederland een kantoor betrekken. De directeur zal de partnerorganisaties gedurende twee jaar intensief en van dichtbij begeleiden en trainen. Om die reden zal per 1 januari een nieuwe medewerker in Nederland beginnen.

In Cusco zal ten slotte de officiële oprichting van Chakana Peru plaatsvinden en zullen de eerste projecten bij de Quechua indianen worden opgezet.

De projecten die in 2009 zullen worden uitgevoerd betreffen allereerst de projecten die nog niet zijn afgerond. Verder zijn de volgende projecten gepland vanuit de MFS financiering van het Ministerie van Buitenlandse Zaken:

Chakana Bolivia:

APRA-1: de verbetering van het irrigatiesysteem in 3 dorpen

APRA-3: het slaan van drie putten (80 m.) voor irrigatie in 3 dorpen

CAPA: Training in landbouwmethoden en milieubehoud in 10 dorpen

ARTA: ondersteuning van sociaal-culturele initiatieven

IPMAL: participatief onderzoek bij 40 dorpen

Chakana Peru:

CARSOL-PT: de bouw van 80 groentekassen in de regio Cusco

IPMAP: participatief onderzoek bij 8 dorpen

“Chakana is in 2008 verder gegroeid en geprofessionaliseerd tot een meer duurzame organisatie. Nog altijd vormt een groot aantal vrijwilligers met uiteenlopende achtergronden de basis van Chakana. Samen met de Boliviaanse professionals zetten zij zich in om het zware leven van de hooglandindianen draaglijk te maken en tot meer perspectief te brengen.”

Jan van Zijl

Voorzitter Chakana, voorzitter MBO-Raad

8. Jaarrekening

De cijfers uit de jaarrekening zijn gecontroleerd en goedgevonden door Mazars Accountants en Belastingadviseurs. Een gewaarmerkte versie van de jaarrekening is in te zien bij de directie van Stichting Chakana.

Balans per 31 december 2008 na verwerking tekort in euro's

ACTIVA	2008	2007
Vaste Activa		
Materiele vaste activa		
Direct in gebruik voor bedrijfsvoering	222	21.123
Vlottende Activa		
Vorderingen		
Overige vorderingen en overlopende activa	32.644	82.165
Liquide middelen	36.617	109.873
Totaal	69.483	213.161
PASSIVA		
Eigen Vermogen		
Vrij besteedbaar vermogen		
Fonds activa bedrijfsvoering	222	21.123
Overig besteedbaar vermogen	60.183	77.258
	60.405	98.381
Vastgelegd vermogen		
Bestemmingsfondsen	0	109.038
	60.405	207.419
Voorzieningen		
Gedane toezeggingen	0	0
Kortlopende Schulden (ten hoogste 1 jaar)		
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.731	745
Overige verplichtingen	0	0
Nog te betalen posten	7.347	4.997
	9.078	5.742
Totaal	69.483	213.161

Staat van baten en lasten over 2008 in euro's

	Werkelijk 2008	Begroting 2008	Werkelijk 2007
Fondswerving			
Baten uit eigen fondsenwerving	51.255	95.950	106.132
Kosten eigen fondsenwerving	-10.832	-18.316	-22.014
Resultaat eigen fondsenwerving	40.423	77.634	84.118
<i>Kosten eigen fondsenwerving in % van baten uit eigen fondsenwerving</i>	<i>21.1%</i>	<i>19.1%</i>	<i>20.7%</i>
Aandeel in acties derden			
Beschikbaar uit fondsenwerving	40.423	77.634	84.118
Subsidies overheden en anderen	78.208	125.000	153.413
Overige baten en lasten	1.050	0	641
Totaal beschikbaar voor doelstelling	119.681	202.634	238.172
Besteed aan doelstelling			
Voorlichting en bewustmaking	14.444	13.798	12.333
Structurele hulp / projecten	122.593	141.885	60.427
	137.037	155.683	72.760
Uitvoeringskosten Bolivia	0	43.517	20.430
Totaal besteed aan doelstelling	137.037	199.199	93.190
Overschot / tekort	-17.356	3.435	144.982
Totaal	119.681	202.634	238.172
Overschot / tekort toegevoegd aan:			
Bestemmingsfondsen	0	0	78.203
Vrij besteedbaar vermogen	-17.356	3.435	66.779
	-17.356	3.435	144.982

Toelichting

Grondslagen voor de financiële verslaggeving

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld conform de "Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen". Voor een goede vergelijking met de jaarrekening 2007 is dezelfde opzet gehanteerd als in 2007.

Vreemde Valuta

In de balans worden bedragen luidende in vreemde valuta omgerekend tegen de koersen ultimo boekjaar.

Waarderingsgrondslagen

Materiele vaste activa

De materiele vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde verminderd met lineair berekende afschrijvingen, gebaseerd op economische levensduur.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit een vrij besteedbaar vermogen en een vastgelegd vermogen. Het vrij besteedbaar vermogen is het vermogen dat men vrij beschikbaar heeft voor bestedingen in het kader van de doelstelling. Het vastgelegd vermogen bestaat uitsluitend uit bestemmingsfondsen die zijn afgezonderd, omdat daaraan met betrekking tot de doelstelling door de geveer een beperkte bestemming is verleend.

Gedane toezeggingen

Verplichtingen jegens projecten worden geacht te zijn gedaan wanneer daartoe een besluit is genomen door directie of bestuur en wordt toegewezen aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Overige activa en passiva

Deze worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Grondslagen voor de staat van baten en lasten

Baten en lasten worden in beginsel toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Baten uit eigen fondsenwerving

Alle baten uit eigen fondsenwerving worden in het jaar van ontvangst ten gunste van de post “Totaal beschikbaar voor doelstelling” gebracht.

Kosten eigen fondsenwerving

Hierin zijn begrepen alle kosten die gemaakt zijn om de totale baten te verwerven, te weten de directe verwervingskosten en de met de fondsenwerving verband houdende uitvoeringskosten eigen organisatie. Deze verdeelsleutel wordt gebaseerd op de tijd die gemiddeld in een jaar besteed wordt aan kosten, die gemiddeld gemaakt worden voor voorlichting/bewustmaking, structurele hulp/projecten en fondsenwerving.

Uitvoeringskosten eigen organisatie

De uitvoeringskosten eigen organisatie zijn te onderscheiden in :

1. Kosten die verband houden met het verwerven van de totale baten en
  2. Kosten die verband houden met de bestedingen in het kader van de doelstelling.
- De totale uitvoeringskosten worden verdeeld volgens een bij begroting vastgestelde sleutel.

Besteed aan doelstelling

De bestedingen in het kader van de doelstelling worden verantwoord in het jaar, waarin de goedkeuring tot de uitgaven is verleend.

Relatie met Chakana Bolivia en Peru

In Nederland is Chakana geregistreerd als stichting. De bestuursleden van de Nederlandse Stichting Chakana zijn Jan van Zijl (voorzitter), Pascal Spruit (penningmeester), Heidi van Hoofd (secretaris), Ella Kalsbeek (algemeen lid), Joost van Rooy (promotie), Sylvia van der Berg (algemeen lid).

In Bolivia heeft Chakana de officiële status van NGO (non-gouvernementele organisatie). We spreken over NGO Chakana, of Chakana Bolivia, als tegenhanger van Stichting Chakana, of Chakana Nederland.

Chakana Bolivia staat als volgt lokaal geregistreerd:

Registro Único Nacional de ONG: 1443
Resolución Prefectural: 326
Numero de Identificación Tributaria (NIT): 10033855023

Chakana Bolivia beschikt ultimo 2008 over een functionerend eigen bestuur, waarin het bestuur van Chakana Nederland een minderheidsbelang heeft (Heidi van Hoof functioneerde in beide besturen). Derhalve is er in 2008 geen geconsolideerde jaarrekening van Chakana Nederland en Chakana Bolivia.
De bestuursleden van Chakana Bolivia zijn vooralsnog de oprichters van Chakana Bolivia: Hernán Huaycho Pacajes (voorzitter), Hilvert Timmer (penningmeester) en Heidi van Hoof (secretaris).

Chakana Peru is officieel nog niet opgericht aangezien de statuten en rechtsvorm nog niet definitief zijn goedgekeurd in Peru.

Toelichting op de balans per 31 december 2008 in euro's

Vaste activa

Materiele vaste activa	2008	2007
	Direct in gebruik voor bedrijfsvoering	Direct in gebruik voor bedrijfsvoering
Stand per 1 januari	21.123	807
Investerings	0	24.245
Desinvesteringen	-24.245	
Afschrijvingen	3.344	-3.929
Stand per 31 december	222	21.123
Aanschafwaarde	877	25.122
Cumulatieve afschrijvingen	-655	-3.999
Stand per 31 december	222	21.123

Materiele vaste activa zijn bestemd voor de bedrijfsvoering. Desinvesteringen betreft auto Bolivia, aangezien in 2008 niet geconsolideerd wordt.

Vlottende activa

Overige vorderingen en overlopende activa	2008	2007
Charity Dinner 2007	0	5.425
NCDO	16.731	52.500
St. Cordaid	0	23.527
Les Genereux, Chakana wijn	12.275	0
Overige nog te ontvangen bedragen	1.600	713
Vooruitbetaalde kosten	2.038	0
	32.644	82.165

Liquide middelen	2008	2007
Kas Bolivia	0	7
Postbank N.V. 2939127	30.874	69.834
Rentemeer rekening Postbank N.V.	5.669	40.029
Kas Nederland	74	0
Bank Bolivia	0	3
	36.617	109.873

De tegoeden staan ter vrije beschikking van de stichting en zijn direct opeisbaar.

Eigen vermogen

Vrij besteedbaar vermogen	2008	2007
Stand per 1 januari	98.381	29.260
Vrijval oude toezeggingen	0	2.342
Herbestemming	-20.618	0
Mutatie boekjaar	-17.356	66.779
Stand per 31 december	60.407	98.381

Van het vrij besteedbaar vermogen is een bedrag van Eur. 222,- vastgelegd in vaste activa. Dit betreft Eur 222,- voor computer apparatuur.

Vastgelegd vermogen	2008	2007
Bestemmingsfondsen		
Stand per 1 januari	109.038	30.835
Mutatie bestemmingsfondsen	-109.038	78.203
Stand per 31 december	-0	109.038

In 2008 zijn alle opgebouwde bestemmingsfondsen opgenomen voor de projecten waarvoor zij in voorgaande jaren gereserveerd waren.

Kortlopende schulden

Belastingen en premies sociale verzekeringen	2008	2007
Te betalen loonheffing	1.231	745
Te betalen pensioenpremie	500	0
Stand per 31 december	1.731	745

Nog te betalen posten	2008	2007
Reservering vakantiegeld	1.387	1.120
Charity Dinner 2007	0	3.877
Advieskosten accountant	2.380	0
Dutch Design in Development	2.975	0
Overige nog te betalen bedragen	605	0
	7.347	4.997

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

De stichting heeft geen verplichtingen die niet in de balans zijn opgenomen.

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2008 in euro's

Belangrijkste verschillen ten opzichte van begroting 2008

Eigen fondsenwerving

In 2008 zijn de baten eigen fondsenwerving achtergebleven ten opzichte van de begroting. Belangrijkste reden is het niet doorgaan van een aantal activiteiten gericht op fondsenwerving, onder andere het Charity Dinner. Dit heeft geresulteerd in een tekort van Euro 17.356, hetgeen ten laste is gebracht van het vrij besteedbaar vermogen.

In 2008 is er geen sprake van (in)directe verwervingskosten eigen fondsenwerving; alle kosten eigen fondsenwerving betreffen uitvoeringskosten eigen organisatie.

De tweede helft van 2008 is intensief gewerkt aan de financiële aanvraag bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken (MFS subsidie) voor zogenaamde "jonge en vernieuwende organisaties". Deze subsidie is ten behoeve van 2009 en 2010 ook daadwerkelijk verkregen.

Besteed aan doelstelling

In 2008 is veel aandacht uitgegaan naar de realisatie van de projecten. Alle gelden zijn opgenomen uit de bestemmingsfondsen en aangewend voor uitvoering van de projecten in Bolivia.

De uitvoeringskosten Bolivia zijn in 2008 opgenomen binnen "verstekte steun projecten", aangezien deze inbegrepen zijn in de door Chakana Nederland naar Bolivia overgemaakte projectfinancieringen.

Baten uit eigen fondsenwerving	2008	2007
Particuliere giften	9.281	17.170
Zakelijke giften	13.578	7.222
Evenementen	1.188	61.158
Giften in natura	14.331	21.431
Verkoop artikelen	12.877	-849
	51.255	106.132
Kosten eigen fondsenwerving		
(In)directe verwervingskosten	0	13.658
Uitvoeringskosten eigen organisatie	10.832	8.356
	10.832	22.014
Kosten eigen fondsenwerving in % van baten uit eigen fondsenwerving	21,1%	20,7%

	2008	2007
Toelichting (in)directe verwervingskosten		
Charity Dinner	0	9.602
Wijn	0	86
Boekenleggers	0	3.016
Bezoek Hernan 2007	0	954
	0	13.658
Subsidies overheden en anderen		
NCDO	75.208	50.000
St. Cordaid	0	53.527
Oxfam Novib	0	18.250
Bosco stichting	0	18.250
St. Hoogland Indianen	0	1.200
MIVA	0	11.941
Impulsis	0	245
Haella Stichting	3.000	0
	78.208	153.413
Overige baten en lasten		
Interest op bankrekening	1.050	641
	1.050	641
Voorlichting en bewustmaking		
Bewustwordingsactiviteiten	0	1.191
Uitvoeringskosten eigen organisatie	14.444	11.142
	14.444	12.333
Structurele hulp / projecten		
Verstekte steun projecten	184.689	24.217
waarvan uit bestemmingsfondsen	-109.038	0
Uitvoeringskosten eigen organisatie in Nederland	46.942	36.210
	122.593	60.427
Uitvoeringskosten Bolivia	0	20.430

Toelichting op de uitvoeringskosten eigen organisatie in euro's

	<u>2008</u>	<u>2007</u>
Uitvoeringskosten eigen organisatie		
Personeelskosten	36.257	28.467
Reis- en verblijfkosten	8.490	4.749
Kantoor- en huisvestingskosten	5.791	7.344
Communicatie	6.720	655
Algemene kosten	14.668	14.201
Afschrijvingskosten	292	292
	<u>72.218</u>	<u>55.708</u>
Specificatie van de kosten eigen organisatie:		
Personeelskosten		
Salariskosten	29.520	23.760
Sociale lasten	4.546	3.284
Pensioenlasten	1.188	879
Verzuimverzekering	673	394
Opleidingskosten	330	150
	<u>36.257</u>	<u>28.467</u>
Reis- en verblijfkosten		
Reiskosten	5.491	3.420
Verblijfkosten	1.880	862
Lunches en diners	1.119	467
	<u>8.490</u>	<u>4.749</u>
Kantoor- en huisvestingskosten		
Telefoonkosten	1.410	1.144
Computerkosten	268	0
Kantoorbenodigdheden	229	537
Drukwerk	3.279	4.943
Portokosten	234	506
Bankkosten	371	214
	<u>5.791</u>	<u>7.344</u>
Communicatie		
Website	6.480	431
Multimedia	0	100
Beurzen en conferenties	190	110
Relatiegeschenken	50	14
	<u>6.720</u>	<u>655</u>
Algemene kosten		
Zakelijke lasten	254	22
Bestuurskosten	0	0
Lidmaatschappen	184	191
Accountantskosten	7.380	5.000
Overige advieskosten	6.850	7.893
Betalingsverschillen	0	-9
Koersverschillen	0	1.104
	<u>14.668</u>	<u>14.201</u>
Afschrijvingskosten		
Afschrijvingskosten computers	292	292
	<u>292</u>	<u>292</u>

Verdeling uitvoeringskosten eigen organisatie naar bestemming

	<u>Bewust- wording 20%</u>	<u>Structurele hulp / projecten 65%</u>	<u>Fondsen- werving 15%</u>	<u>Werkelijk 2008</u>	<u>Begroting 2008</u>	<u>Werkelijk 2007</u>
Personeelskosten	7.251	23.567	5.439	36.257	34.696	28.467
Reis- en verblijfkosten	1.698	5.519	1.273	8.490	5.250	4.749
Kantoor- en huisvestingskosten	1.158	3.764	869	5.791	1.200	7.344
Communicatie	1.344	4.368	1.008	6.720	0	655
Algemene kosten	2.934	9.534	2.200	14.668	3.000	14.201
Afschrijvingskosten	59	190	43	292	292	292
	<u>14.444</u>	<u>46.942</u>	<u>10.832</u>	<u>72.218</u>	<u>44.438</u>	<u>55.708</u>
Aantal personeelsleden				1	1	1
Totaal bezoldiging bestuurders				nihil		
Leningen, voorschotten en garanties verstrekt aan bestuurders en directie				nihil		

Bijlage 1: Samenwerkingsverbanden

De doelen en aard van de samenwerking zijn in de laatste kolom van onderstaand schema aan de verschillende partners toegewezen:

- *Strategisch partnerschap*: officiële overeenkomsten en contracten
- *Coördinatie*: (regionale) afstemming en/of projectuitvoering
- *Kennisdeling*: netwerken, uitwisseling van informatie, training, aanleveren van onderzoekers en stagiairs, bijdrage aan kenniscentrum Chakana
- *Financier*: financier, sponsoring en/of ondersteuning fondswerving

Overheid

Instituut	Land	Inhoud samenwerking	Samenwerkingsvorm	Intensiteit & sinds [jaar]
Nederlandse ambassade in Bolivia	Bolivia	Overleg & advies	Coördinatie	Laag - 2007
Bert Koenders, minister van Ontwikkelingssamenwerking	Nederland	Overleg & advies	Financier	Laag - 2008

Organisaties binnen de ontwikkelingssector

Instituut	Land	Inhoud samenwerking	Samenwerkingsvorm	Intensiteit & sinds [jaar]
Brancheorganisatie Partos	Nederland	Lidmaatschap voor kwaliteitsverbetering	Kennisdeling	Laag - 2008
SHI – Stichting hooglandindianen (NGO)	Nederland	Uitwisseling contacten en publicaties, afstemming activiteiten in Nederland	Kennisdeling & financier	Middelhoog – 2004
Stichting HoPe (NGO)	Peru / Nederland	Samenwerking op gebied van projecten en op gebied van publicatiereeks	Partnerschap, kennisdeling & coördinatie	Middelhoog – 2006
OneWorld (digitaal netwerk)	Nederland	Online netwerk NGO sector Nederland	Kennisdeling	Middelhoog – 2006
NCIV – Nederlands Centrum voor Inheemse Volken (NGO)	Nederland	Kennisuitwisseling	Kennisdeling	Middelhoog – 2006
Innovatieplatform	Nederland	Kennisuitwisseling & training	Kennisdeling	Hoog - 2008
NCDO (NGO)	Nederland	Inhoudelijke en financieringspartner	Financier	Hoog – 2005
Impulsis (NGO)	Nederland	Inhoudelijke en financieringspartner	Financier	Hoog – 2004
COS Nederland	Nederland	Kennisuitwisseling	Kennisdeling	Laag - 2007

Organisaties buiten de ontwikkelingssector

Instituut	Land	Inhoud samenwerking	Samenwerkingsvorm	Intensiteit & sinds [jaar]
Dutch Designers in Development (DDiD)	Nederland	Uitzenden vormgever naar Bolivia	Partnerschap	Middelhoog – 2008
Pueblos Andinos (bedrijf)	Nederland	Koffie in campagne Goede Smaak	Partnerschap	Middelhoog – 2008
MBO Raad (educatieve instelling)	Nederland	Samenwerking fondswerving	Financier	Middelhoog - 2008
Latijns-America Centrum (LAC)	Nederland	Kennisdeling, kantoorruimte, lezingen	Kennisdeling	Middelhoog – 2008
Les Généreux – wijnimporteur (bedrijf)	Nederland	Samenwerking project 'export Charity Wine'	Partnerschap	Hoog – 2007
Chakana Wines – wijnproducent (bedrijf)	Argentinië	Samenwerking project 'export Charity Wine'	Partnerschap	Middelhoog – 2007
CEDLA - Latijns-Amerika onderzoeks- en onderwijsinstituut	Nederland	Kennisuitwisseling	Kennisdeling	Middelhoog - 2006
Price WaterhouseCoopers (bedrijf)	Nederland	Periodiek beschikbaar stellen van uren van werknemers in Nederland	Kennisdeling	Laag – 2006
ROC Den Haag, Mondriaan Onderwijsgroep (onderwijsinstelling)	Nederland	Samenwerking bij marketing activiteiten	Financier	Middelhoog – 2006
Universiteit Wageningen, afdeling Ontwikkelingseconomie & afdeling landbouw (universiteit)	Nederland	Uitzenden stagiairs en onderzoekers	Kennisdeling	Middelhoog – 2006
LaSSa – netwerk studenten antropologie (netwerk onderzoek)	Nederland	Uitzenden stagiairs en onderzoekers	Kennisdeling	Laag – 2008
Vrije Universiteit Amsterdam, afdeling Sociaal-culturele wetenschappen (universiteit)	Nederland	Uitzenden stagiairs en onderzoekers	Kennisdeling	Middelhoog – 2006
Universiteit Leiden, afdeling Sociaal-culturele wetenschappen (universiteit)	Nederland	Uitzenden stagiairs en onderzoekers	Kennisdeling	Middelhoog – 2006
Landbouw hogeschool Van Hall Larenstein (hogeschool)	Nederland	Uitzenden stagiairs en onderzoekers	Kennisdeling	Middelhoog – 2007
Rozenberg publishers (uitgeverij)	Nederland	Samenwerking op gebied van publicaties en publicatiereeks in Nederland	Kennisdeling	Hoog - 2007
Mazars Accountant- en Belastingadviseurs	Nederland	Sponsoring controle geconsolideerde jaarrekening	Financier	Middelhoog - 2006

Een aantal nieuwe samenwerkingsverbanden lichten we hier toe:

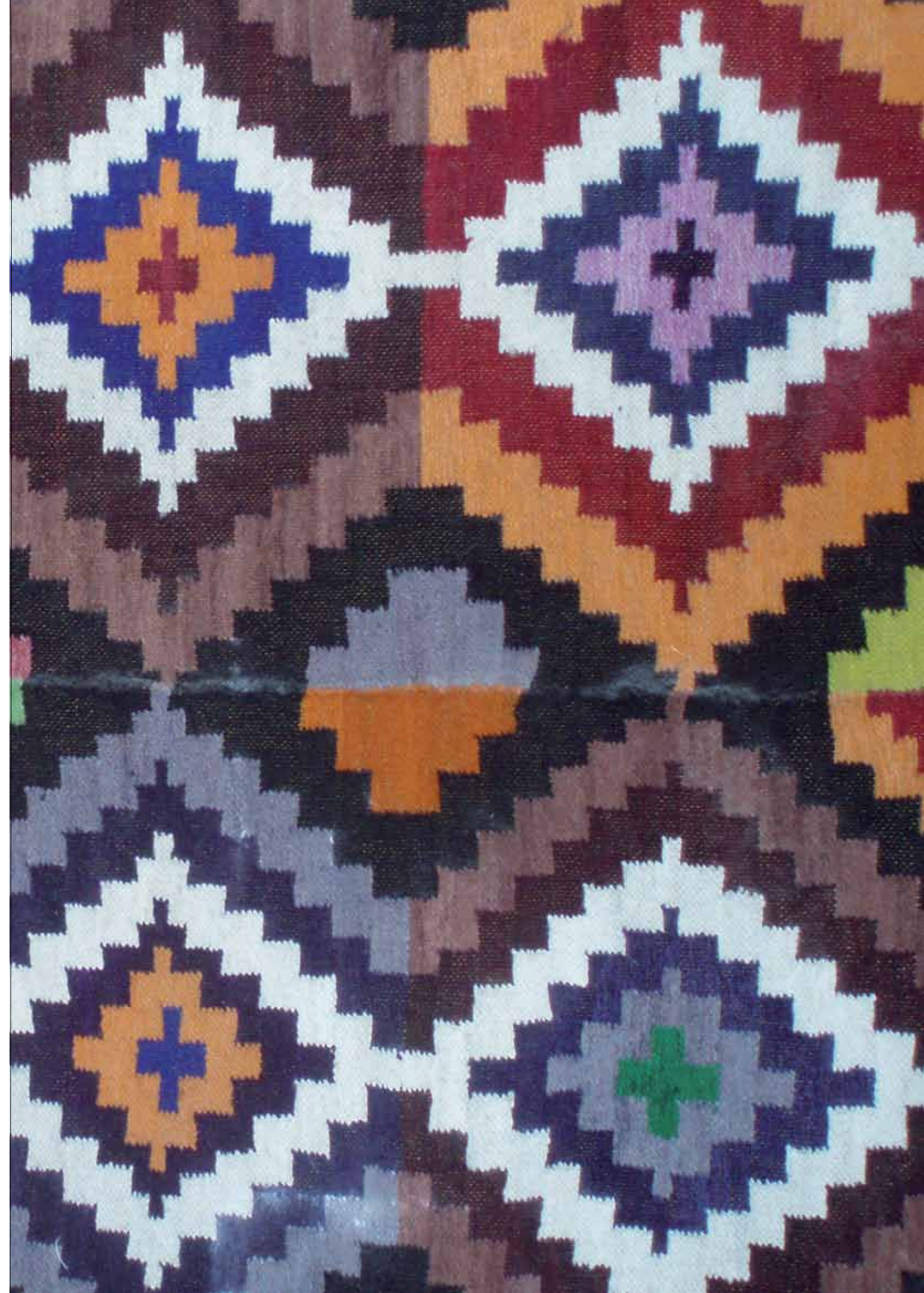
- Dutch Design in Development (DDiD): een stichting voortgekomen uit de BNO (Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers), die Nederlandse ontwerpers op aanvraag van een stichting uitstuurt naar een ontwikkelingsland om een modelijn te maken, expertise over te dragen en uit te wisselen. Namens Chakana Nederland stuurt DDiD een ontwerper naar Chakana Bolivia voor het textielproject.
- Pueblos Andinos: een commerciële Boliviaanse koffie exporteur die de koffie Pueblos Nativos Aymara op de Nederlandse markt wil introduceren. Chakana Nederland gaat een samenwerking aan op het gebied van marketing door de koffie op te nemen in de campagne Goede Smaak (waaraan ook de charity wijn Chakana Wiphala deelneemt). Chakana Nederland profiteert door een gedeelte van de opbrengst te ontvangen.
- Latijns-America Centrum (LAC): een stichting die kantoorruimte verschaft aan kleine organisaties die zich bezig houden met Latijns-Amerika. Tevens verschaffen ze ruimte voor lezingen en presentaties. Chakana Nederland gaat de ruimte gebruiken voor lezingen en zal twee kantoorplaatsen huren.
- MBO-Raad: de aangesloten MBO's in Nederland hebben interesse in samenwerking op het gebied van de goede doelen wijn en het mogelijk ondersteuning op andere manieren, zoals in elk geval het betrekking van haar leerlingen bij ontwikkelingsvraagstukken.
- Partos: de branchevereniging voor particuliere internationale samenwerking in Nederland. Chakana Nederland heeft het lidmaatschap van de organisatie verworven en kan derhalve deelnemen aan kwaliteitsverbeterende trajecten en om up-to-date te blijven op het gebied van kennis en netwerken.

Bijlage 2: Samenwerkingsverbanden partnerorganisaties

Instituut	Land	Activiteit	Samenwerkingsvorm	Intensiteit & sinds [jaar]
Netwerk Secretariado Rural Bolivia-Peru (netwerk)	Bolivia & Peru	Onderdeel van netwerk van 40 Boliviaanse en Peruaanse NGO's; opgericht door ICCO; thematische kennisuitwisseling	Kennisdeling	Middelhoog – 2008
Gregoria Apaza – Centro de Promoción de la Mujer (NGO)	Bolivia	Training en samenwerking in de ontwikkeling van traditionele nijverheid	Partnerschap	Hoog – 2007
Sindicatos Agrarios de las comunidades de La Paz (agrarisch syndicaat)	Bolivia	Samenwerking bij de implementatie van irrigatiewerken	Coördinatie	Laag – 2005
Federación Sindical de Trabajadores Campesinos de La Paz (federatie van boeren)	Bolivia	Ondersteuning bij ruraal onderzoek	Coördinatie	Laag – 2007
Pastoral social Caritas Boliviana (NGO)	Bolivia	Support bij irrigatiewerken	Coördinatie & financier	Middelhoog – 2005
CODEPO (NGO & kennisinstituut)	Bolivia	Uitwisseling van informatie, samenwerking bij institutionele evenementen, publicatie van onderzoeksdocumenten	Kennisdeling	Middelhoog – 2007
Prodena/Lidema - natuurbehoud La Paz (NGO)	Bolivia	Kennisuitwisseling, samenwerking herbebossingsprojecten	Kennisdeling & coördinatie	Laag – 2007
ACRA & CVCS (NGO)	Bolivia	Kennisuitwisseling & afstemming over projecten in de gemeente Chuma	Coördinatie	Middelhoog – 2007
Comisión de pueblos indígenas (NGO)	Bolivia	Support bij institutionele evenementen	Kennisdeling	Laag – 2007
CBC - Centro Bartolomé de las Casa (NGO & onderzoeksinstituut)	Peru	Samenwerking op gebied van publicaties	Kennisdeling & coördinatie	Middelhoog – 2008
Stichting HoPe (NGO)	Peru	Samenwerking op gebied van projecten en op gebied van publicatiereeks	Partnerschap, kennisdeling & coördinatie	Hoog – 2006
Facultad de Ingeniería – UMSA, Universidad Mayor de San Andrés, La Paz (universiteit)	Bolivia	Onderzoekssamenwerking en stagemogelijkheden voor studenten landbouw	Kennisdeling	Middelhoog – 2006
Grupo Nueva Economía (pers & beleid)	Bolivia	Support bij institutionele evenementen, beleidstraining en persbenadering (uitwisseling van diensten)	Kennisdeling	Laag – 2006
Superintendencia de Empresas (bedrijfsondersteuning)	Bolivia	Support bij institutionele evenementen; informatieverstrekking over legale normen en nieuwe wetten	Kennisdeling	Laag – 2007
Mundo Empresarial (pers)	Bolivia	Publicatie van nieuws via televisiekanaal	Kennisdeling	Laag – 2006
ISEAT – Instituto superior ecuménico andina de teología (onderzoeksinstituut)	Bolivia	Uitwisseling van kennis, onderzoek en support bij evenementen	Kennisdeling	Hoog - 2006
Vice-ministerie van Rurale Ontwikkeling van de centrale overheid van Bolivia	Bolivia	Ondersteuning en afstemming bij projecten in de provincie La Paz	Strategisch partnerschap & coördinatie	Middelhoog – 2006

Instituut	Land	Activiteit	Samenwerkingsvorm	Intensiteit & sinds [jaar]
Parlementaire Brigade van de provincie La Paz	Bolivia	Juridische ondersteuning bij projecten ten zuiden van de stad La Paz	Strategisch partnerschap	Middelhoog – 2007
Prefectuur van de provincie La Paz	Bolivia	Infrastructurele ondersteuning bij projecten in de provincie La Paz	Strategisch partnerschap	Laag – 2004
Regionale overheid van de gemeente Chuma	Bolivia	Concrete samenwerking bij ontwikkelingsprogramma	Strategisch partnerschap	Laag – 2003
Regionale overheid van de gemeente Achocalla	Bolivia	Strategische en concrete samenwerking bij ontwikkelingsprogramma in productieve sectoren	Strategisch partnerschap & coördinatie	Hoog – 2005
Regionale overheid van gemeente Puerto Acosta	Bolivia	Support bij de constructiewerken van waterreservoirs voor irrigatie	Strategisch partnerschap	Laag – 2006
Regionale overheid van gemeente Pacajes	Bolivia	Samenwerking bij project nijverheid in de regio Comanche	Strategisch partnerschap	Hoog – 2008
Duitse ambassade in La Paz	Bolivia	Projectfinanciering	Financier	Laag – 2005
Lokale gemeenschappen van alle projectdorpen	Bolivia	Samenwerking bij productieve projecten	Coördinatie	Hoog – 2002

CHAKANA

WWW.CHAKANA.NL